

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

09. Σχόλια για τους στίχους των πρεσβυτέρων γυναικών μοναχών
(09. Therīgāthā-aṭṭhakathā)

5. Το βιβλίο των πέντε (5. Pañcakanipāto)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

09. Σχόλια για τους στίχους των πρεσβυτέρων γυναικών μοναχών

5. Pañcakanipāto

1. Aññatarātherīgāthāvaṇṇanā

67-71. Pañcakanipāte paṇṇavīsati vassānītiādikā aññatarāya theriyā gāthā. Ayampi purimabuddhesu katādhikārā tattha tattha bhava vivaṭṭūpanissayaṃ kusalaṃ upacinantī imasmiṃ buddhuppāde devadahanagare mahāpajāpatigotamiyā dhātī hutvā vaḍḍhesi. Nāmagottato pana apaññātā ahosi. Sā mahāpajāpatigotamiyā pabbajitakāle sayampi pabbajitvā pañcavīsati saṃvaccharāni kāmārāgena upaddutā accharāsaṅghātamattampi kālaṃ cittekaggataṃ alabhantī bāhā paggayha kandaṃānā dhammadinnātheriyā santike dhammaṃ sutvā kāmehi vinivattitamānasā kammaṭṭhānaṃ gahetvā bhāvanamanuyañjantī na cirasseva chaḷabhiññā hutvā attano paṭipattiṃ paccavekkhitvā udānavasena -

67. “Paṇṇavīsati vassāni, yato pabbajitā ahaṃ;
Nāccharāsaṅghātamattampi, cittassūpasamajjhagaṃ.
68. “Aladdhā cetaso santiṃ, kāmārāgenavassutā;
Bāhā paggayha kandantī, vihāraṃ pāvisiṃ ahaṃ.
69. “Sā bhikkhuniṃ upāgacchiṃ, yā me saddhāyikā ahu;
Sā me dhammamadesesi, khandhāyatanadhātuyo.
70. “Tassā dhammaṃ suṇitvāna, ekamante upāvisiṃ;
Pubbenivāsaṃ jānāmi, dibbacakkhu visodhitaṃ.
71. “Cetopariccañāṇaṇca, sotadhātu visodhitā;
Iddhīpi me sacchikatā, patto me āsavakkhaya;
Chaḷabhiññā sacchikatā, kataṃ buddhassa sāsana”nti. -

Imā gāthā abhāsi.

Tattha nāccharāsaṅghātamattampīti accharāghaṭṭitamattampi khaṇaṃ aṅguliphoṭṭanamattampi kālanti attho. Cittassūpasamajjhaganti cittassa upasamaṃ cittekaggaṃ na ajjhaganti yojanā, na paṭilabhinti attho.

Kāmārāgenavassutāti kāmagaṇasaṅkhātesu vatthukāmesu daḷhatarābhinivesitāya bahalena chandarāgena tintacittā.

Bhikkhuninti dhammadinnattheriṃ sandhāya vadati.

Cetopariccañāṇaṇcāti cetopariyañāṇaṇca visodhitanti sambandho, adhigatanti attho. Sesam vuttanayameva.

Aññatarātherīgāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Vimalātherīgāthāvaṇṇanā

72-76. Mattā vaṇṇena rūpenātiādikā vimalāya theriyā gāthā. Ayampi purimabuddhesu katādhikārā tattha tattha bhava vivaṭṭūpanissayaṃ kusalaṃ upacinitvā imasmim buddhuppāde vesāliyaṃ aññatarāya rūpūpajīvinīyā itthiyā dhītā hutvā nibbatti. Vimalātissā nāmaṃ ahosi. Sā vayappattā tattheva jīvikaṃ kappentī ekadivasaṃ āyasmantaṃ mahāmoggallānaṃ vesāliyaṃ piṇḍāya carantaṃ disvā paṭibaddhacittā hutvā therassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā theram uddissa palobhanakammaṃ kātuṃ ārabhi. “Titthiyehi uyyojitā tathā akāsī”ti keci vadanti. Thero tassā asubhavibhāvanamukhena santajjanaṃ katvā ovādamadāsi. Taṃ heṭṭhā theragāthāya āgatameva, tathā pana therena ovāde dinne sā saṃvegajātā hirottappaṃ paccupaṭṭhapetvā sāsane paṭiladdhasaddhā upāsikā hutvā aparabhāge bhikkhunīsu pabbajitvā ghaṭentī vāyamantī hetusampannatāya na cirasseva arahattaṃ patvā attano paṭipattiṃ paccavekkhitvā udānavasena -

72. “Mattā vaṇṇena rūpena, sobhaggena yasena ca;
Yobbanena cupatthaddhā, aññāsamatimaññihaṃ.
73. “Vibhūsetvā imaṃ kāyaṃ, sucittaṃ bālalāpanaṃ;
Aṭṭhāsiṃ vesidvāramhi, luddo pāsamivoḍḍiya.
74. “Piḷandhanaṃ vidaṃsentī, guyhaṃ pakāsikaṃ bahuṃ;
Akāsiṃ vividhaṃ māyaṃ, ujjhagghantī bahuṃ janaṃ.
75. “Sājja piṇḍaṃ caritvāna, muṇḍā saṅghāṭipārutā;
Nisinnā rukkhamūlamhi, avitakkassa lābhini.
76. “Sabbe yogā samucchinnā, ye dibbā ye ca mānusa;
Khepetvā āsave sabbe, sītibhūtāmi nibbutā”ti. -

Imā gāthā abhāsi.

Tattha mattā vaṇṇena rūpenāti guṇavaṇṇena ceva rūpasampattiya ca. Sobhaggenāti subhagabhāvena. Yasenāti parivārasampattiya. Mattā vaṇṇamadarūpamadasobhaggamadaparivāramadavasena madam āpannāti attho. Yobbanena cupatthaddhāti yobbanamadena uparūpari thaddhā yobbananimittena ahaṅkārena upatthaddhacittā anupasantamānasā. Aññāsamatimaññihanti aññā itthiyo attano vaṇṇādiguṇehi sabbathāpi atikkamitvā maññiṃ ahaṃ. Aññāsaṃ vā itthinaṃ vaṇṇādiguṇe atimaññiṃ atikkamitvā amaññiṃ avamānaṃ akāsiṃ.

Vibhūsitvā imaṃ kāyaṃ, sucittaṃ bālalāpananti imaṃ nānāvidhaasucibharitaṃ jegucchaṃ ahaṃ mamāti bālānaṃ lāpanato vācanato bālalāpanaṃ mama kāyaṃ chavirāgakaraṇakesaṭṭhapanādinā sucittaṃ vatthābharaṇehi vibhūsitvā sumaṇḍitapasāditam katvā. Aṭṭhāsiṃ vesidvāramhi, luddo pāsamivoḍḍiyāti migaluddo viya migānaṃ bandhanatthāya daṇḍavākuraḍimigapāsaṃ, mārassa pāsabhūtaṃ yathāvuttaṃ mama kāyaṃ vesidvāramhi vesiyā gharadvāre oḍḍiyitvā aṭṭhāsiṃ.

Piḷandhanaṃ vidaṃsentī, guyhaṃ pakāsikaṃ bahunti ūrujaghanathanadassanādikaṃ guyhañceva pādajāṇusirādikaṃ pakāsañcāti guyhaṃ pakāsikañca bahuṃ nānappakāraṃ piḷandhanaṃ ābharaṇaṃ dassentī. Akāsiṃ vividhaṃ māyaṃ,

ujjhagghantī bahum jananti yobbanamadamattam bahum bālajanam
vippalambhetum hasantī gandhamālāvatthābharaṇādīhi
sarīrasabhāvaṇṇaṇa hasavilāsabhāvaṇṇa tehi ca vividham nānappakāram
vañcanaṃ akāsiṃ.

Sājja piṇḍam caritvāna...pe... avitakkassa lābhinīti sā aham evam pamādavihārinī
samānā ajja idāni ayyassa mahāmoggallānattherassa ovāde ṭhatvā sāsane pabbajitvā
muṇḍā saṅghātipārutā hutvā piṇḍam caritvāna bhikkhāhāram bhuñjitvā nisinnā
rukkhamūlamhi rukkhāmūle vivittāsane nisinnā dutiyajjhānapādakassa aggaphalassa
adhigamena avitakkassa lābhinī amhīti yojanā.

Sabbe yogāti kāmāyogādayo cattāropi yogā. Samucchināti paṭhamamaggādinā
yathārahaṃ sammadeva ucchinā pahīnā. Sesam vuttanayameva.

Vimalātherīgāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Sīhātherīgāthāvaṇṇanā

77-81. Ayoniso manasikārātiādikā sīhāya theriyā gāthā. Ayampi purimabuddhesu
katādhikārā tattha tattha bhava vivaṭṭūpanissayaṃ kusalam upacinitvā imasmim
buddhuppāde vesāliyaṃ sīhasenāpatino bhaginiyā dhītā hutvā nibbatti. Tassā
“mātulassa nāmaṃ karomā”ti sīhāti nāmaṃ akamsu. Sā viññutaṃ patvā ekadivasaṃ
satthārā sīhassa senāpatino dhamme desiyamāne taṃ dhammaṃ sutvā
paṭiladdhasaddhā mātāpitara anujānāpetvā pabbaji. Pabbajitvā ca vipassanaṃ
ārabhitvāpi bahiddhā puthuttārammaṇe vidhāvantaṃ cittaṃ nivattetum asakkontī
satta saṃvaccharāni micchāvitakkehi bādhiyamānā cittassādaṃ alabhantī “kiṃ me
iminā pāpajīvitena, ubbandhitvā marissāmī”ti pāsāṃ gahetvā rukkhāsākhāyaṃ
laggitvā taṃ attano kaṇṭhe paṭimuñcantī pubbāciṇṇavasena vipassanāya cittaṃ
abhinīhari, antimabhavikatāya pāsassa bandhanaṃ gīvaṭṭhāne ahoṣi, ñāṇassa
paripākāṃ gatattā sā tāvadeva vipassanaṃ vaḍḍhetvā saha paṭisambhidāhi
arahattaṃ pāpuṇi. Arahattaṃ pattasamakārameva ca pāsabandho gīvato muccitvā
vinivatti. Sā arahatte patiṭṭhitā udānavasena -

77. “Ayoniso manasikārā, kāmarāgena aṭṭitā;
Ahoṣiṃ uddhatā pubbe, citte avasavattinī.
78. “Pariyuṭṭhitā klesehi, subhasaññānuvattinī;
Samaṃ cittassa na labhiṃ, rāgacittavasānugā.
79. “Kisā paṇḍu vivaṇṇā ca, satta vassāni cārihaṃ;
Nāhaṃ divā vā rattiṃ vā, sukhaṃ vindiṃ sudukkhita.
80. “Tato rajjuṃ gahetvāna, pāvisiṃ vanamantaraṃ;
Vamaṃ me idha ubbandhaṃ, yañca hīnaṃ punācare.
81. “Daḷhapāsaṃ karitvāna, rukkhāsākhāya bandhiya;
Pakkhipiṃ pāsāṃ gīvāyaṃ, atha cittaṃ vimucci me”ti. -

Imā gāthā abhāsi.

Tattha ayoniso manasikārāti anupāyamanasikārena, asubhe subhanti vipallāsaggāhena. Kāmarāgena aṭṭitāti kāmaguṇesu chandarāgena pīlitā. Ahoṣiṃ uddhatā pubbe, citte avasavattinīti pubbe mama citte mayhaṃ vase avattamāne uddhatā nānārammaṇe vikkhittacittā asamāhitā ahoṣiṃ.

Pariyuṭṭhitā klesehi, subhasaññānuvattinīti pariyuṭṭhānapattehi kāmarāgādikilesehi abhibhūtā rūpādīsu subhanti pavattāya kāmasaññāya anuvattanasīlā. Samaṃ cittassa na labhiṃ, rāgacittavasānugāti kāmarāgasampayuttacittassa vasaṃ anugacchantī īsakampi cittassa samaṃ cetosamathaṃ cittekaggataṃ na labhiṃ.

Kisā paṇḍu vivaṇṇā cāti evaṃ ukkaṇṭhitabhāvena kisā dhamanisanthatagattā uppaṇḍuppaṇḍukajātā tato eva vivaṇṇā vigatachavivaṇṇā ca hutvā. Satta vassānīti satta saṃvaccharāni. Cārihanti carim ahaṃ. Nāhaṃ divā vā rattim vā, sukhaṃ vindiṃ sudukkhitāti evamahaṃ sattasu saṃvacchareshu kilesadukkhena dukkhitā ekadāpi divā vā rattim vā samaṇasukhaṃ na paṭilabhiṃ.

Tatoti kilesapariyuṭṭhānena samaṇasukhālābhabhāvato. Rajjuṃ gahetvāna pāvisiṃ, vanamantaranti pāsarajjuṃ ādāya vanantaraṃ pāvisiṃ. Kimatthaṃ pāvisīti ce āha - “varaṃ me idha ubbandhaṃ, yañca hīnaṃ punācare”ti yadahaṃ samaṇadhammaṃ kātuṃ asakkontī hīnaṃ gihibhāvaṃ puna ācare ācareyyaṃ anutiṭṭheyyaṃ, tato sataguṇena saḥassaguṇena imasmiṃ vanantare ubbandhaṃ bandhitvā maraṇaṃ me varaṃ seṭṭhanti attho. Atha cittaṃ vimucci meti yadā rukkhasākhāya bandhapāsaṃ gīvāyaṃ pakkhipi, atha tadanantareva vuṭṭhānagāminivipassanāmaggena ghaṭitattā maggapaṭipāṭiyā sabbāsavehi mama cittaṃ vimucci vimuttaṃ ahoṣīti.

Sīhātherīgāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Sundarīnandātherīgāthāvaṇṇanā

82-86. Āturaṃ asucintīdikā sundarīnandāya theriyā gāthā. Ayampi kira padumuttarassa bhagavato kāle haṃsavatīnagare kulagehe nibbattitvā viññutaṃ patvā, satthu santike dhammaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ bhikkhuniṃ jhāyinīnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthetvā kusalaṃ upacinantī kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsarantī imasmiṃ buddhuppāde sakyarājakule nibbatti. Nandātissā nāmaṃ akaṃsu. Aparabhāge rūpasampattiyā sundarīnandā, janapadakalyāṇīti ca paññāyittha. Sā amhākaṃ bhagavati sabbaññutaṃ patvā anupubbena kapilavatthuṃ gantvā nandakumārañca rāhulakumārañca pabbājetvā gate suddhodanamahārāje ca parinibbute mahāpajāpatigotamiyā rāhulamātāya ca pabbajitāya cintesi - “mayhaṃ jeṭṭhabhātā cakkavattirajjaṃ pahāya pabbajitvā loke aggapuggalo buddho jāto, puttopissa rāhulakumāro pabbaji, bhattāpi me nandarājā, mātāpi mahāpajāpatigotamī, bhaginīpi rāhulamātā pabbajitā, idānāhaṃ gehe kiṃ karissāmi, pabbajissāmī”ti bhikkhunupassayaṃ gantvā ñātisinehena pabbaji, no saddhāya. Tasmā pabbajitvāpi rūpaṃ nissāya uppannamadā. “Satthā rūpaṃ vivaṇṇeti garahati, anekapariyāyena rūpe ādīnavaṃ dassetī”ti buddhupaṭṭhānaṃ na gacchatītiādi sabbaṃ heṭṭhā abhirūpanandāya vatthusmiṃ vuttanayeneva veditabbaṃ. Ayaṃ pana viseso - satthārā nimmitaṃ itthirūpaṃ anukkamena jarābhibhūtaṃ disvā aniccato dukkhato anattato manasikarontiyā theriyā kammaṭṭhānābhimukhaṃ cittaṃ ahoṣi. Taṃ disvā satthā tassā sappāyavasena dhammaṃ desento -

82. “Āturaṃ asuciṃ pūtiṃ, passa nande samussayaṃ;

Asubhāya cittaṃ bhāvehi, ekaggaṃ susamāhitaṃ.

83. “Yathā idaṃ tathā etaṃ, yathā etaṃ tathā idaṃ;
Duggandhaṃ pūtikaṃ vāti, bālānaṃ abhinanditaṃ.

84. “Evametaṃ avekkhantī, rattindivamatanditā;
Tato sakāya paññāya, abhinibbijja dakkhisa”nti. -

Imā tisso gāthā abhāsi.

Sā desanānusārena ñāṇaṃ pesetvā sotāpattiphale patitṭhahi. Tassā uparimaggatthāya kammaṭṭhānaṃ ācikkhanto “nande, imasmiṃ sarīre appamattakopi sāro natthi, maṃsalohitalepano jarādīnaṃ vāsabhūto, aṭṭhipuñjamatto evāya”nti dassetuṃ -

“Aṭṭhinaṃ nagaraṃ kataṃ, maṃsalohitalepanaṃ;
Yattha jarā ca maccu ca, māno makkho ca ohito”ti. -

Dhammapade imaṃ gāthamāha.

Sā desanāvasāne arahattaṃ pāpuṇi. Tena vuttaṃ apadāne -

“Padumuttaro nāma jino, sabbadhammāna pāragū;
Ito satasahassamhi, kappe uppajji nāyako.

“Ovādako viññāpako, tāraṃ sabbapāṇinaṃ;
Desanākusalo buddho, tāresi janataṃ bahuṃ.

“Anukampako kāruṇiko, hitesī sabbapāṇinaṃ;
Sampatte titthiye sabbe, pañcasīle patitṭhapi.

“Evaṃ nirākulaṃ āsi, suññataṃ titthiyehi ca;
Vicittaṃ arahantehi, vasībhūtehi tādibhi.

“Ratanānaṭṭhapaññāsaṃ, uggatova mahāmuni;
Kaṇṇanagghiyasaṅkāso, bāttiṃsavaraḷakkhaṇo.

“Vassasatasahassāni, āyu vijjati tāvade;
Tāvataṃ tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.

“Tadāhaṃ haṃsavatiyaṃ, jātā seṭṭhikule ahuṃ;
Nānāraṇapajjote, mahāsukhasamappitā.

“Upetvā taṃ mahāvīraṃ, assosiṃ dhammadesanaṃ;
Amataṃ paramassādaṃ, paramatthanivedakaṃ.

“Tadā nimantayitvāna, sasaṅghaṃ lokanāyakaṃ;
Datvā tassa mahādānaṃ, pasannā sehi pāṇibhi.

“Jhāyinīnaṃ bhikkhunīnaṃ, aggaṭṭhānamapattayaṃ;
Nipacca sirasā dhīraṃ, sasaṅghaṃ lokanāyakaṃ.

“Tadā adantadamako, tilokasaraṇo pabhū;
Byākāsi narasārathi, lacchase taṃ supatthitaṃ.

“Satasahassito kappe, okkākakulasambhavo;
Gotamo nāma gottena, satthā loke bhavissati.

“Tassa dhammesu dāyādā, orasā dhammanimmitā;
Nandāti nāma nāmena, hessati satthu sāvikā.

“Taṃ sutvā muditā hutvā, yāvajīvaṃ tadā jinaṃ;
Mettacittā paricariṃ, paccayehi vināyakaṃ.

“Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca;
Jahitvā mānusaṃ dehaṃ, tāvatimsamagacchahaṃ.

“Tato cutā yāmamagaṃ, tatohaṃ tusitaṃ gatā;
Tato ca nimmānaraṭiṃ, vasavattipuraṃ tato.

“Yattha yatthūpapajjāmi, tassa kammassa vāhasā;
Tattha tattheva rājūnaṃ, mahesittamakārayiṃ.

“Tato cutā manussatte, rājānaṃ cakkavattinaṃ;
Maṇḍalīnañca rājūnaṃ, mahesittamakārayiṃ.

“Sampattiṃ anubhotvāna, devesu manujesu ca;
Sabbattha sukhitā hutvā, nekakappesu saṃsariṃ.

“Pacchime bhave sampatte, suramme kapilavhaye;
Rañño suddhodanassāhaṃ, dhītā āsiṃ aninditā.

“Siriya rūpiniṃ disvā, nanditaṃ āsi taṃ kulaṃ;
Tena nandāti me nāmaṃ, sundaraṃ pavaraṃ ahu.

“Yuvatīnañca sabbāsaṃ, kalyāṇīti ca vissutā;
Tasmimpi nagare ramme, ṭhapetvā taṃ yasodharaṃ.

“Jeṭṭho bhātā tilokaggo, pacchimo arahā tathā;
Ekākinī gahaṭṭhāhaṃ, mātaraṃ paricoditā.

“Sākiyamhi kule jātā, putte buddhānujā tuvaṃ;
Nandenapi vinā bhūtā, agāre kinnu acchasi.

“Jarāvasānaṃ yobbaññaṃ, rūpaṃ asucisammataṃ;
Rogantamapicārogyaṃ, jīvitaṃ maraṇantikaṃ.

“Idampi te subhaṃ rūpaṃ, sasīkantaṃ manoharaṃ;
Bhūsanānaṃ alaṅkāraṃ, sirisaṅghāṭasaṃnibhaṃ.

“Puñjitaṃ lokasāraṃva, nayanānaṃ rasāyanaṃ;
Puññaṇaṃ kittijanaṃ, ukkākakulanandanaṃ.

“Na cireneva kālena, jarā samadhisessati;
Vihāya gehaṃ kāruñṇe, cara dhammamanindite.

“Sutvāhaṃ mātu vacanaṃ, pabbajiṃ anagāriyaṃ;
Dehena natu cittena, rūpayobbanalāṭitā.

“Mahatā ca payattena, jhānajjhena paraṃ mama;
Kātuñca vadate mātā, na cāhaṃ tattha ussukā.

“Tato mahākāruṇiko, disvā maṃ kāmālālasaṃ;
Nibbandanatthaṃ rūpasmiṃ, mama cakkhupathe jino.

“Sakena ānubhāvena, itthiṃ māpesi sobhiniṃ;
Dassanīyaṃ suruciraṃ, mamatopi surūpiniṃ.

“Tamahaṃ vimhitā disvā, ativimhitadehiniṃ;
Cintayiṃ saphalaṃ meti, nettalābhañca mānusaṃ.

“Tamahaṃ ehi subhage, yenattho taṃ vadehi me;
Kulaṃ te nāmagottañca, vada me yadi te piyaṃ.

“Na vañcakālo subhage, ucchaṅge maṃ nivāsaya;
Sīdantīva mamaṅgāni, pasuppayamuhuttakaṃ.

“Tato sīsaṃ mamaṅge sā, katvā sayi sulocanā;
Tassā nalāṭe patitā, luddhā paramadāruṇā.

“Saha tassā nipātena, piḷakā upapajjatha;
Pagghariṃsu pabhinnā ca, kuṇapā pubbalohitā.

“Pabhinnaṃ vadanañcāpi, kuṇapaṃ pūtigandhanaṃ;
Uddhumātaṃ vinilañca, pubbañcāpi sarīrakaṃ.

“Sā paveditasabbaṅgī, nissasantī muhuṃ muhuṃ;
Vedayantī sakaṃ dukkhaṃ, karuṇaṃ paridevayī.

“Dukkheṇa dukkhitā homi, phusayanti ca vedanā;
Mahādukkhe nimuggamhi, saraṇaṃ hohi me sakhī.

“Kuhiṃ vadasotaṃ te, kuhiṃ te tuṅganāsikā;
Tambabimbavarotṭhante, vadanaṃ te kuhiṃ gataṃ.

“Kuhiṃ sasīnibhaṃ vaṇṇaṃ, kambugīvā kuhiṃ gatā;
Doḷā lolāva te kaṇṇā, vevaṇṇaṃ samupāgatā.

“Makuḷakhārakākārā, kalikāva payodharā;
Pabhinnā pūtikūṇapā, duṭṭhagandhittamāgatā.

“Vedimajjhāva sussoṇī, sūnāva nītakibbisā;
Jātā amajjhabharitā, aho rūpamasassataṃ.

“Sabbam sarīrasañjātaṃ, pūtigandhaṃ bhayānakaṃ;
Susānamiva bībhacchaṃ, ramante yattha bālīsā.

“Tadā mahākāruṇiko, bhātā me lokanāyako;
Disvā saṃviggacittaṃ maṃ, imā gāthā abhāsatha.

“Āturaṃ kuṇapaṃ pūtiṃ, passa nande samussayaṃ;
Asubhāya cittaṃ bhāvehi, ekaggaṃ susamāhitaṃ.

“Yathā idaṃ tathā etaṃ, yathā etaṃ tathā idaṃ;
Duggandhaṃ pūtikaṃ vāti, bālānaṃ abhinanditaṃ.

“Evametaṃ avekkhantī, rattindivamatanditā;
Tato sakāya paññāya, abhinibbijja dakkhisam.

“Tatohaṃ atisaṃviggā, sutvā gāthā subhāsītā;
Tatraṭṭhitāvahaṃ santī, arahattamapāpuṇiṃ.

“Yattha yattha nisinnāhaṃ, sadā jhānaparāyaṇā;
Jino tasmim guṇe tuṭṭho, etadagge ṭhapesi maṃ.

“Kilesā jhāpitā mayhaṃ...pe... kataṃ buddhassa sāsana”nti.

Arahattaṃ pana patvā attano paṭipattiṃ paccavekkhitvā udānavasena “āturaṃ asuci”ntiadinā satthārā desitāhi tihi gāthāhi saddhiṃ -

85. “Tassā me appamattāya, vicinantiyā yoniso;
Yathābhūtaṃ ayaṃ kāyo, diṭṭho santarabāhiro.

86. “Atha nibbindahaṃ kāye, ajjhatañca virajjahaṃ;
Appamattā viṣaṃyuttā, upasantāmi nibbutā”ti. -

Imā dve gāthā abhāsi.

Tattha evametaṃ avekkhantī...pe... dakkhisanti etaṃ āturādisabhāvaṃ kāyaṃ evaṃ
“yathā idaṃ tathā eta”ntiadinā vuttappakārena rattindivaṃ sabbakālaṃ atanditā
hutvā parato ghosahetukaṃ sutamayaññaṃ muñcitvā, tato taṃnimittaṃ attani
sambhūtattā sakāyabhāvanāmayāya paññāya yāthāvato ghanavinibbhogakaraṇena
abhinibbijja, kathaṃ nu kho dakkhisam passissanti ābhogapurecārikena
pubbabhāgaññacakkhunā avekkhantī vicinantīti attho.

Tenāha “tassā me appamattāya”tiādi. Tassattho - tassā me satiavippavāsena
appamattāya yoniso upāyena aniccādivasena vipassanāpaññāya vicinantiyā
vīmaṃsantiyā, ayaṃ khandhapañcakasaṅkhāto kāyo
sasantānaparasantānavibhāgato santarabāhiro yathābhūtaṃ diṭṭho.

Atha tathā dassanato pacchā nibbindahaṃ kāye vipassanāpaññāsahitāya
maggapaññāya attabhāve nibbindiṃ, visesatova ajjhattasantāne virajji virāgaṃ
āpajjiṃ, ahaṃ yathābhūtāya appamādapāṭipattiyā matthakappattiyaṃ appamattā
sabbaso saṃyojanānaṃ samucchinnaṭṭhā viṣaṃyuttā upasanta ca nibbutā ca amhīti.

Sundarīnandātherīgāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Nanduttarātherīgāthāvaṇṇanā

87-91. Aggiṃ candañcātiādikā nanduttarāya theriyā gāthā. Ayampi purimabuddhesu katādhikārā tattha tattha bhava vivaṭṭūpanissayaṃ kusalaṃ upacinitvā imasmiṃ buddhuppāde kururaṭṭhe kammāsadhammanigame brāhmaṇakule nibbattitvā, ekaccāni vijjāṭṭhānāni sippāyatanāni ca uggahetvā nigaṇṭhapabbajjaṃ upagantvā, vādappasutā jambusākhaṃ gahetvā bhaddākuṇḍalakesā viya jambudīpatale vicarantī mahāmoggallānattheraṃ upasaṅkamitvā pañhaṃ pucchitvā parājayaṃ pattā therassa ovāde ṭhatvā sāsane pabbajitvā samaṇadhammaṃ karontī na cirasseva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā attano paṭipattiṃ paccavekkhitvā udānavasena -

87. “Aggiṃ candañca sūriyañca, devatā ca namassihaṃ;
Nadītitthāni gantvāna, udakaṃ oruhāmihaṃ.
88. “Bahūvatasamādānā, aḍḍhaṃ sīsassa olikhim;
Chamāya seyyaṃ kappemi, rattiṃ bhattaṃ na bhuñjahaṃ.
89. “Vibhūsāmaṇḍanaratā, nhāpanucchādanehi ca;
Upakāsiṃ imaṃ kāyaṃ, kāmarāgena aṭṭitā.
90. “Tato saddhaṃ labhitvāna, pabbajiṃ anagāriyaṃ;
Disvā kāyaṃ yathābhūtaṃ, kāmarāgo samūhato.
91. “Sabbe bhavā samucchinā, icchā ca patthanāpi ca;
Sabbayogavisamyuttā, santiṃ pāpuṇi cetaso”ti. -

Imā pañca gāthā abhāsi.

Tattha aggiṃ candañca sūriyañca, devatā ca namassihanti aggippamukhā devāti indānaṃ devānaṃ ārāddhanatthaṃ āhutiṃ paggaḥetvā aggiñca, māse māse sukkapakkhassa dutiyāya candañca, divase divase sāyaṃ pātaṃ sūriyañca, aññā ca bāhirā hiraññagabbhādayo devatā ca, visuddhimaggaṃ gavesantī namassihaṃ namakkāraṃ ahaṃ akāsiṃ. Nadītitthāni gantvāna, udakaṃ oruhāmihanti gaṇḍādīnaṃ nadīnaṃ pūjātittthāni upagantvā sāyaṃ pātaṃ udakaṃ otarāmi udake nimujjitvā aṅgasiñcanaṃ karomi.

Bahūvatasamādānāti pañcātapatappanādi bahuvidhavatasamādānā. Gāthāsukhatthaṃ bahūti dīghakaraṇaṃ. Aḍḍhaṃ sīsassa olikhinti mayhaṃ sīsassa aḍḍhameva muṇḍemi. Keci “aḍḍhaṃ sīsassa olikhinti kesakalāpassa aḍḍhaṃ jaṭābandhanavasena bandhitvā aḍḍhaṃ vissajjesi”nti atthaṃ vadanti. Chamāya seyyaṃ kappemīti thaṇḍilasāyini hutvā anantarahitāya bhūmiyā sayāmi. Rattiṃ bhattaṃ na bhuñjahanti rattūparatā hutvā rattiyaṃ bhojanaṃ na bhuñjiṃ.

Vibhūsāmaṇḍanaratāti cirakālaṃ attakilamathānuyogena kilantakāyā “evaṃ sarīrassa kilamanena natthi paññāsuddhi. Sace pana indriyānaṃ tosanavasena sarīrassa tappanena suddhi siyā”ti mantvā imaṃ kāyaṃ anuggaṇhantī vibhūsāyaṃ maṇḍane ca ratā vatthālaṅkārehi alaṅkaraṇe gandhamālādīhi maṇḍane ca abhiratā. Nhāpanucchādanehi cāti sambāhanādīni kāretvā nhāpanena ucchādanena ca.

Upakāsiṃ imaṃ kāyanti imaṃ mama kāyaṃ anuggaṇhiṃ santappesiṃ. Kāmarāgena aṭṭitāti evaṃ kāyadaḷhībahulā hutvā ayonisomanasikārapaccayā pariyuṭṭhitena kāmarāgena aṭṭitā abhiṇhaṃ upaddutā ahoṣiṃ.

Tato saddhaṃ labhitvānāti evaṃ samādinnavatāni bhinditvā kāyadaḷhībahulā vādappasutā hutvā tattha tattha vicarantī tato pacchā aparabhāge mahāmoggallānattherassa santike laddhovādānusāsanā saddhaṃ paṭilabhitvā. Disvā kāyaṃ yathābhūtaṃ saha vipassanāya maggapaññāya imaṃ mama kāyaṃ yathābhūtaṃ disvā anāgāmi maggena sabbaso kāmarāgo samūhato. Tato paraṃ aggamaggena sabbe bhavā samucchinā, icchā ca patthanāpi cāti paccuppannavisayābhilāsasaṅkhātā icchā ca āyatibhavābhilāsasaṅkhātā patthanāpi sabbe bhavāpi samucchināti yojanā. Santiṃ pāpuṇi cetasoti accantaṃ santiṃ arahattaphalaṃ pāpuṇi adhigacchinti attho.

Nanduttarātherīgāthāvaṇṇanā nīṭṭhitā.

6. Mittākālītherīgāthāvaṇṇanā

92-96. Saddhāya pabbajitvānātiādikā mittākālīyā theriyā gāthā. Ayampi purimabuddhesu katādhikārā tattha tattha bhavē vivaṭṭūpanissayaṃ kusalaṃ upacinantī imasmiṃ buddhuppāde kururaṭṭhe kammāsadhammanigame brāhmaṇakule nibbattitvā viññutaṃ pattā mahāsatipaṭṭhānadesanāya paṭiladdhasaddhā bhikkhunīsu pabbajitvā satta saṃvaccharāni lābhasakkāragiddhikā hutvā samaṇadhammaṃ karontī tattha tattha vicaritvā aparabhāge yoniso ummujjantī saṃvegajātā hutvā vipassanaṃ paṭṭhapetvā na cirasseva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā attano paṭipattiṃ paccavekkhitvā udānavasena -

92. “Saddhāya pabbajitvāna, agārasmānagāriyaṃ;
Vicariṃhaṃ tena tena, lābhasakkāraussukā.
93. “Riñcitvā paramaṃ atthaṃ, hīnamatthaṃ asevihaṃ;
Kilesānaṃ vasaṃ gantvā, sāmāññatthaṃ na bujjhihaṃ.
94. “Tassā me ahu saṃvego, nisinnāya vihārake;
Ummaggapaṭipannāmi, taṇhāya vasamāgatā.
95. “Appakaṃ jīvitaṃ mayhaṃ, jarā byādhi ca maddati;
Purāyaṃ bhijjati kāyo, na me kālo pamajjituṃ.
96. “Yathābhūtamavekkhantī, khandhānaṃ udayabbayaṃ;
Vimuttacittā utṭhāsiṃ, kataṃ buddhassa sāsana’nti. - imā gāthā abhāsi;

Tattha vicariṃhaṃ tena tena, lābhasakkāraussukāti lābhe ca sakkāre ca ussukā yuttappayuttā hutvā tena tena bāhusaccadhammakathādinā lābhuppādahetunā vicariṃhaṃ.

Riñcitvā paramaṃ atthanti jhānavipassanāmaggaḥḥalādiṃ uttamaṃ atthaṃ jahitvā chaḍḍetvā. Hīnamatthaṃ asevihanti catupaccayasāṅkhātāāmisabhāvato hīnaṃ lāmaṃ atthaṃ ayoniso pariyesaṇāya paṭiseviṃhaṃ. Kilesānaṃ vasaṃ gantvāti mānamadatanhādīnaṃ kilesānaṃ vasaṃ upagantvā sāmāññatthaṃ samaṇakiccaṃ na bujjhiṃ na jāniṃhaṃ.

Nisinnāya vihāraṅki mama vasanakaovarake nisinnāya ahu saṃvego. Kathanti ce, āha “ummaggapaṭipannāmhī”ti. Tattha ummaggaṭipannāmhīti yāvadeva anupādāya parinibbānatthamidaṃ sāsanaṃ, tattha sāsane pabbajitvā kammaṭṭhānaṃ amanasikarontī tassa ummaggaṭipannā amhīti. Taṇhāya vasamāgatāti paccayuppādanataṇhāya vasaṃ upagatā.

Appakaṃ jīvitam mayhanti paricchinnaṃ vajjitato bahūpaddavato ca mama jīvitam appakaṃ parittaṃ lahuṃ. Jarā byādhi ca maddatīti tañca samantato āpatitvā nipphoṭṭhā pabbatā viya jarā byādhi ca maddati nimmathati. “Maddare”tipi pāṭho. Purāyaṃ bhijjati kāyoti ayaṃ kāyo bhijjati purā. Yasmā tassa ekaṃsiko bhedo, tasmā na me kālo pamajjitum ayaṃ kālo aṭṭhakkaṇavajjito navamo khaṇo, so pamajjitum na yuttoti tassāhuṃ saṃvegoti yojanā.

Yathābhūtamavekkhantīti evaṃ jātasamvegā vipassanaṃ paṭṭhapetvā aniccādimanasikārena yathābhūtamavekkhantī. Kiṃ avekkhantīti āha “khandhānaṃ udayabbaya”nti. “Avijjāsamudayā rūpasamudayo”tiādinā samapaññāsappabhedānaṃ pañcannaṃ upādānakkhandhānaṃ uppādanirodhañca udayabbayānupassanāya avekkhantī vipassanaṃ ussukkāpetvā maggaṭipāṭiyā sabbaso kilesehi ca bhavēhi ca vimuttacittā uttṭhāsiṃ, ubhato uttṭhānena maggena bhavattayato cāti vuṭṭhitā ahoṃsiṃ. Sesam vuttanayameva.

Mittākālītherīgāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Sakulātherīgāthāvaṇṇanā

97-101. Agārasmiṃ vasantītiādikā sakulāya theriyā gāthā. Ayaṃ kira padumuttarassa bhagavato kāle haṃsavatīnagare ānandassa rañño dhītā hutvā nibbattā, satthu vemātikabhaginī nandāti nāmena. Sā viññutaṃ patvā ekadivasam satthu santike dhammaṃ suṇantī satthārā ekaṃ bhikkhuniṃ dibbacakkhukānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā ussāhajātā adhikāraṃ katvā sayampi taṃ ṭhānantaraṃ patthentī paṇidhānamakāsi. Sā tattha yāvajjīvaṃ bahuṃ ulāraṃ kusalakammaṃ katvā devaloke nibbattitvā aparāparaṃ sugatīsuyeva saṃsarantī kassapassa bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā paribbājakapabbajjaṃ pabbajitvā ekacāriniṃ vicarantī ekadivasam telabhikkhāya āhiṇḍitvā telaṃ labhitvā tena tēna satthu cetiye sabbarattim dīpapūjaṃ akāsi. Sā tato cutā tāvatimse nibbattitvā suvisuddhadibbacakkhukā hutvā ekaṃ buddhantaṃ deveṃsuyeva saṃsaritvā imasmim buddhuppāde sāvattiyaṃ brāhmaṇakule nibbatti. Sakulātissā nāmaṃ ahoṃsi. Sā viññutaṃ pattā satthu jetavanapaṭiggahaṇe paṭiladdhasaddhā upāsikā hutvā aparabhāge aññatarassa khīṇāsavatttherassa santike dhammaṃ sutvā sañjātasamvegā pabbajitvā vipassanaṃ paṭṭhapetvā ghaṭentī vāyamantī na cirasseva arahattaṃ pāpuṇi. Tena vuttaṃ apadāne -

“Padumuttaro nāma jino, sabbadhammāna pāragū;
Ito satasahassamhi, kappe uppajji nāyako.

“Hitāya sabbasattānaṃ, sukhāya vadantaṃ varo;
Atthāya purisājañño, paṭipanno sadevake.

“Yasaggaṭṭo sirimā, kittivaṇṇagato jino;
Pūjito sabbalokassa, disā sabbāsu vissuto.

“Uttiṇṇavicikiccho so, vītivattakathaṃkatho;
Sampunṇamanasaṅkappo, patto sambodhimuttamaṃ.

“Anuppannassa maggassa, uppādetā naruttamo;
Anakkhātañca akkhāsi, asaṅjātañca saṅjanī.

“Maggaññū ca maggavidū, maggakkhāyī narāsabho;
Maggassa kusalo satthā, sārathīnaṃ varuttamo.

“Mahākāruṇiko satthā, dhammaṃ deseti nāyako;
Nimugge kāmapaṅkamhi, samuddharati pāṇine.

“Tadāhaṃ haṃsavatiyaṃ, jātā khattianandanā;
Surūpā sadhanā cāpi, dayitā ca sirīmatī.

“Ānandassa mahāraṇṇho, dhītā paramasobhanā;
Vemātā bhaginī cāpi, padumuttaranāmīno.

“Rājakaṇṇhāhi sahitā, sabbābharaṇabhūsitā;
Upāgamma mahāvīraṃ, assosiṃ dhammadesanaṃ.

“Tadā hi so lokagaru, bhikkhuniṃ dibbacakkhukaṃ;
Kittayaṃ parisāmajjhe, aggaṭṭhāne ṭhapesi taṃ.

“Suṇitvā tamahaṃ haṭṭhā, dānaṃ datvāna satthuno;
Pūjivāna ca sambuddhaṃ, dibbacakkuṃ apatthayaṃ.

“Tato avoca maṃ satthā, nande lacchasi patthitaṃ;
Padīpadhammadānānaṃ, phalametaṃ sunicchitaṃ.

“Satasahassito kappe, okkākakulasambhavo;
Gotamo nāma gottena, satthā loke bhavissati.

“Tassa dhammesu dāyādā, orasā dhammanimmitā;
Sakulā nāma nāmena, hessati satthu sāvīkā.

“Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca;
Jahitvā mānusaṃ dehaṃ, tāvatimsamagacchahaṃ.

“Imamhi bhaddake kappe, brahmabandhu mahāyaso;
Kassapo nāma gottena, uppajji vadataṃ varo.

“Paribbājakinī āsiṃ, tadāhaṃ ekacārīnī;
Bhikkhāya vicarivāna, alabhiṃ telamattakaṃ.

“Tena dīpaṃ padīpetvā, upaṭṭhiṃ sabbasaṃvarim;
Cetiyaṃ dvipadaggassa, vippasannena cetasā.

“Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca;
Jahitvā mānusaṃ dehaṃ, tāvatimsamagacchahaṃ.

“Yattha yatthūpapajjāmi, tassa kammassa vāhasā;
Pajjalanti mahādīpā, tattha tattha gatāya me.

“Tirokuṭṭaṃ tiroselam, samatiggayha pabbataṃ;
Passāmahaṃ yadicchāmi, dīpadānassidaṃ phalaṃ.

“Visuddhanayanā homi, yasaṃ ca jalāmahaṃ;
Saddhāpaññāvatī ceva, dīpadānassidaṃ phalaṃ.

“Pacchime ca bhava dāni, jātā vipakule ahaṃ;
Pahūtadhanadhaññaṃhi, mudite rājapūjite.

“Ahaṃ sabbaṅgasampannā, sabbābharaṇabhūsitā;
Purappavese sugataṃ, vātapāne t̥hitā ahaṃ.

“Disvā jalantaṃ yasaṃ, devamanussasakkataṃ;
Anubyañjanasampannaṃ, lakkhaṇehi vibhūsitāṃ.

“Udaggacittā sumanā, pabbajjaṃ samarocayim;
Na cireneva kālena, arahattamapāpuṇim.

“Iddhīsu ca vasī homi, dibbāya sotadhātuyā;
Paracittāni jānāmi, satthusāsanakārikā.

“Pubbenivāsaṃ jānāmi, dibbacakkhu visodhitaṃ;
Khepetvā āsave sabbe, visuddhāsiṃ sunimmaḷā.

“Pariciṇṇo mayā satthā, kataṃ buddhassa sāsanaṃ;
Ohito garuko bhāro, bhavanettisamūhatā.

“Yassatthāya pabbajitā, agārasmānagāriyaṃ;
So me attho anupatto, sabbasaṃyojanakkhaya.

“Tato mahākāruṇiko, etadagge t̥hapesi maṃ;
Dibbacakkhukānaṃ aggā, sakulāti naruttamo.

“Kilesā jhāpitā mayhaṃ...pe... kataṃ buddhassa sāsana”nti.

Arahattaṃ pana patvā katādhikāratāya dibbacakkhuññaṃ ciṇṇavasī ahosi. Tena naṃ satthā dibbacakkhukānaṃ bhikkhunīnaṃ aggaṭṭhāne t̥hapesi. Sā attano paṭipattiṃ paccavekkhitvā pītisomanassajātā udānavasena -

97. “Agārasmiṃ vasantīhaṃ, dhammaṃ sutvāna bhikkhuno;
Addasaṃ virajaṃ dhammaṃ, nibbānaṃ padamaccutaṃ.
98. “Sāhaṃ puttaṃ dhītarañca, dhanadhaññañca chaḍḍiya;
Kese chedāpayitvāna, pabbajim anagāriyaṃ.
99. “Sikkhamānā ahaṃ santī, bhāventī maggamañjasam;
Pahāsim rāgadosañca, tadekatṭhe ca āsave.

100. “Bhikkhunī upasampajja, pubbjātīmanussarīm;
Dibbacakkhu visodhitam, vimalam sādhubhāvitam.
101. “Saṅkhāre parato disvā, hetujāte palokite;
Pahāsim āsave sabbe, sītibhūtāmhi nibbutā”ti. -

Imā gāthā abhāsi.

Tattha agārasmiṃ vasantīham, dhammam sutvāna bhikkhunoti aham pubbe
agāramajjhe vasamānā aññatarassa bhinnakilesassa bhikkhuno santike
catusaccagabbham dhammakatham sutvā. Addasam virajam dhammam, nibbānam
padamaccutanti rāgarajādīnam abhāvena virajam, vānato nikkhantattā nibbānam,
cavanābhāvato adhigatānam accutihetutāya ca nibbānam accutam, padanti ca
laddhanāmaṃ asaṅkhatadhammam, saḥassanayapaṭimaṇḍitena dassanasāṅkhātena
dhammacakkhunā addasam passim.

Sāhanti sā aham vuttappakārena sotāpannā homi.

Sikkhamānā aham santīti aham sikkhamānāva samānā pabbajitvā vasse aparipuṇṇe
eva. Bhāventī maggamañjasanti majjhimaṭṭhapaṭipattibhāvato añjasam uparimaggam
uppādentī. Tadekaṭṭhe ca āsaveti rāgādosehi saḥajekaṭṭhe pahānekaṭṭhe ca
tatiyamaṅgalavajjhe āsave pahāsim samucchindim.

Bhikkhunī upasampajjāti vasse paripuṇṇe upasampajjitvā bhikkhunī hutvā. Vimalanti
avijjādīhi upakkilesehi vimuttatāya vigatamalam, sādhu sakkacca sammadeva
bhāvitam, sādhuhi vā buddhādīhi bhāvitam uppāditam dibbacakkhu visodhitanti
sambandho.

Saṅkhāreti tebhūmakasaṅkhāre. Paratoti anattato. Hetujātetī paccayuppanne.
Palokitetī palujjanasabhāve pabhaṅgune paññācakkhunā disvā. Pahāsim āsave
sabbeti aggamaggena avasiṭṭhe sabbepi āsave pajahim, khepesinti attho. Sesam
vuttanayameva.

Sakulātherīgāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Soṇātherīgāthāvaṇṇanā

102-106. Dasa putte vijāyitvātiādikā soṇāya theriyā gāthā. Ayampi padumuttarassa
bhagavato kāle haṃsavatīnagare kulagehe nibbattitvā viññutam patvā ekadivasam
satthu santike dhammam suṇantī satthāram ekaṃ bhikkhunim āraddhavīriyānam
bhikkhunīnam aggaṭṭhāne ṭhapentam disvā, adhiṅgāramam katvā sayampi tam
ṭhānantaram patthetvā yāvajīvam puññāni katvā, tato cutā kappasatasahassam
devamanussesu saṃsaritvā imasmim buddhuppāde sāvattiyam kulagehe
nibbattitvā vayappattā patikulam gatā dasa puttadhītaro labhitvā bahuputtikāti
paññāyittha. Sā sāmike pabbajite vayappatte puttadhītaro gharāvāse patiṭṭhāpetvā
sabbam dhanam puttānam vibhajitvā adāsi, na kiñci attano ṭhapesi. Tam puttā ca
dhītaro ca katipāhameva upaṭṭhahitvā paribhavam akāmsu. Sā “kiṃ mayham imehi
paribhavāya ghare vasantiyā”ti bhikkhuniyo upasaṅkamitvā pabbajam yāci. Tam
bhikkhuniyo pabbājesum. Sā laddhūpasampadā “aham mahallikākāle pabbajitvā
appamattāya bhavitabba”nti bhikkhunīnam vattapaṭivattam karontī “sabbarattim
samaṇadhammam karissāmī”ti heṭṭhāpāsāde ekathambham hatthena gahetvā tam
avijahamānā samaṇadhammam karontī caṅkamamānāpi “andhakāre ṭhāne

rukkhādīsu yattha katthaci me sīsaṃ paṭihaññeyyā”ti rukkhamaṃ hatthena gahetvā taṃ avijahamānāva samaṇadhammaṃ karoti. Tato paṭṭhāya sā āraddhavīriyatāya pākāṭā ahoṣi. Satthā tassā ñāṇaparipākāṃ disvā gandhakuṭiyaṃ nisinnova obhāsaṃ pharitvā sammukhe nisinno viya attānaṃ dassetvā -

“Yo ca vassasataṃ jīve, apassaṃ dhammamuttamaṃ;
Ekāhaṃ jīvitaṃ seyyo, passato dhammamuttama”nti. -

Gāthaṃ abhāsi. Sā gāthāpariyosāne arahattaṃ pāpuṇi. Tena vuttaṃ apadāne -

“Padumuttaro nāma jino, sabbadhammāna pāragū;
Ito satasahassamhi, kappe uppajji nāyako.

“Tadā seṭṭhikule jātā, sukhitā pūjitā piyā;
Upetvā taṃ munivaraṃ, assosiṃ madhuraṃ vacaṃ.

“Āraddhavīriyānaggaṃ, vaṇṇesi bhikkhuniṃ jino;
Taṃ sutvā muditā hutvā, kāraṃ katvāna satthuno.

“Abhivādiya sambuddhaṃ, ṭhānaṃ taṃ patthayiṃ tadā;
Anumodi mahāvīro, sijjhataṃ paṇidhī tava.

“Satasahassito kappe, okkākakulasambhavo;
Gotamo nāma gottena, satthā loke bhavissati.

“Tassa dhammesu dāyādā, orasā dhammanimmitā;
Soṇāti nāma nāmena, hessati satthu sāvikā.

“Taṃ sutvā muditā hutvā, yāvajīvaṃ tadā jinaṃ;
Mettacittā paricariṃ, paccayehi vināyakaṃ.

“Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca;
Jahitvā mānusaṃ dehaṃ, tāvatimsamagacchahaṃ.

“Pacchime ca bhava dāni, jātā seṭṭhikule ahaṃ;
Sāvatthiyaṃ puravare, iddhe phīte mahaddhane.

“Yadā ca yobbanappattā, gantvā patikulaṃ ahaṃ;
Dasa puttāni ajaniṃ, surūpāni visesato.

“Sukhedhitā ca te sabbe, jananettamanoharā;
Amittānampi rucitā, mama pageva te siyā.

“Tato mayhaṃ akāmāya, dasaputtapurakkhato;
Pabbajittha sa me bhaddā, devadevassa sāsane.

“Tadekekā vicintesiṃ, jīvitenālamatthu me;
Cattāya patiputtehi, vuḍḍhāya ca varākiyā.

“Ahampi tattha gacchissaṃ, sampatto yattha me pati;
Evāhaṃ cintayitvāna, pabbajiṃ anagāriyaṃ.

“Tato ca maṃ bhikkhuniyo, ekaṃ bhikkhunupassaye;
Vihāya gacchumovādaṃ, tāpehi udakaṃ iti.

“Tadā udakamāhitvā, okiritvāna kumbhiyā;
Culle ṭhapetvā āsīnā, tato cittaṃ samādahim.

“Khandhe aniccato disvā, dukkhato ca anattato;
Khepetvā āsave sabbe, arahattamapāpuṇim.

“Tadāgantvā bhikkhuniyo, uṇhodakamapucchisum;
Tejodhātumadhiṭṭhāya, khippaṃ santāpayim jalaṃ.

“Vimhitā tā jīnavaraṃ, etamatthamasāvayum;
Taṃ sutvā mudito nātho, imaṃ gāthaṃ abhāsatha.

“Yo ca vassasataṃ jīve, kusīto hīnavīriyo;
Ekāhaṃ jīvitaṃ seyyo, vīriyamārabhato daḥhaṃ.

“Ārādhito mahāvīro, mayā suppaṭipattiyā;
Āraddhavīriyānaggaṃ, mamāha sa mahāmuni.

“Kilesā jhāpitā mayhaṃ...pe... kataṃ buddhassa sāsana”nti.

Atha naṃ bhagavā bhikkhuniyo paṭipāṭiyā ṭhānantare ṭhapento āraddhavīriyānaṃ
aggatṭhāne ṭhapesi. Sā ekadivasam attano paṭipattiṃ paccavekkhitvā udānavasena -

102. “Dasa putte vijāyitvā, asmiṃ rūpasamussaye;
Tatohaṃ dubbalā jiṇṇā, bhikkhuṃ upasaṅkamim.
103. “Sā me dhammamadesesi, khandhāyatanadhātuyo;
Tassā dhammaṃ suṇitvāna, kese chetvāna pabbajim.
104. “Tassā me sikkhamānāya, dibbacakkhu visodhitaṃ;
Pubbenivāsaṃ jānāmi, yattha me vusitaṃ pure.
105. “Animittaṃ bhāvēmi, ekaggā susamāhitā;
Anantarāvimokkhāsim, anupādāya nibbutā.
106. “Pañcakkhandhā pariññātā, tiṭṭhanti chinnamūlakā;
Dhi tavatthu jare jamme, natthi dāni punabbhavo”ti. - imā gāthā abhāsi;

Tattha rūpasamussayeti rūpasāṅkhāte samussaye. Ayañhi rūpasaddo “cakkhuñca
paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇa”ntiādīsu rūpāyatane āgato. “Yamkiñci
rūpaṃ atītānāgatapaccuppanna”ntiādīsu rūpakkhandahe. “Piyarūpe sātārūpe
rajjati”tiādīsu sabhāve. “Bahiddhā rūpāni passati”tiādīsu kasiṇāyatane. “Rūpī rūpāni
passati”tiādīsu rūpajhāne. “Aṭṭhiñca paṭicca nhāruñca paṭicca maṃsañca paṭicca
cammañca paṭicca ākāso parivārito rūpantveva saṅkhaṃ gacchatī”tiādīsu rūpakāye.
Idhāpi rūpakāyeva daṭṭhabbo. Samussayasaddopi aṭṭhīnaṃ sarīrassa pariyāyo.
“Satanti samussayā”tiādīsu aṭṭhisarīrapariyāye. “Āturaṃ asuciṃ pūtim, passa nande
samussaya”ntiādīsu sarīre. Idhāpi sarīre eva daṭṭhabbo. Tena vuttaṃ -
“rūpasamussaye”ti, rūpasāṅkhāte samussaye sarīreti attho. Ṭhatvāti vacanaseso.

Asmiṃ rūpasamussayeti hi imasmiṃ rūpasamussaye t̥hatvā imaṃ rūpakāyaṃ nissāya dasa putte vijāyitvāti yojanā. Tatoti tasmā dasaputtavijāyanahetu. Sā hi paṭhamavayaṃ atikkamitvā puttake vijāyantī anukkamena dubbalasarīrā jarājiṇṇā ca ahoṣi. Tena vuttaṃ “tatohaṃ dubbalā jiṇṇā”ti.

Tassāti tato, tassāti vā tassā santike. Puna tassāti karaṇe sāmivacanaṃ, t̥yāti attho. Sikkhamānāyāti tissopi sikkhā sikkhamānā.

Anantarāvimokkhāsinti aggamaggassa anantarā uppannavimokkhā āsiṃ. Rūpī rūpāni passatītiādayo hi aṭṭhapi vimokkhā anantaravimokkhā nāma na honti. Maggānantaraṃ anuppattā hi phalavimokkhā phalasamāpattikāle pavattamānāpi paṭhamamaggānantarameva samuppattito taṃ upādāya anantaravimokkhā nāma, yathā maggasamādhī ānantarikasamādhīti vuccati. Anupādāya nibbutāti rūpādīsu kiñcipi aggahetvā kilesaparinibbānena nibbutā āsiṃ.

Evaṃ vijjāttayaṃ vibhāvetvā arahattaphalena kūṭaṃ gaṇhantī udānetvā, idāni jarāya cirakālaṃ upaddutasarīraṃ vīgarahantī saha vatthunā tassa samatikkantabhāvaṃ vibhāvetuṃ “pañcakkhandhā pariññātā”ti osānagāthamāha. Tattha dhi tavatthu jare jammeti aṅgānaṃ sithilabhāvakaraṇādinā jare jamme lāmake hīne tava tuyhaṃ dhi atthu dhikāro hotu. Natthi dāni punabbhavoti tasmā tvaṃ mayā atikkantā abhibhūtāsīti adhippāyo.

Soṇātherīgāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Bhaddākuṇḍalakesātherīgāthāvaṇṇanā

107-111. Lūnakesītiādikā bhaddāya kuṇḍalakesāya theriyā gāthā. Ayampi padumuttarassa bhagavato kāle haṃsavatīnagare kulagehe nibbattitvā viññutaṃ patvā ekadivasam satthu santike dhammaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṇiṃ khippābhiññānaṃ aggaṭṭhāne t̥hapentaṃ disvā, adhikārakammaṃ katvā taṃ t̥hānantaraṃ patthetvā yāvajīvaṃ puññāni katvā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā kassapabuddhakāle kikissa kāsirañño gehe sattannaṃ bhaginīnaṃ abbhantarā hutvā, vīsati vassasahassāni dasa sīlāni samādāya komāribrahmacariyaṃ carantī saṅghassa vasanapariveṇaṃ kāretvā, ekaṃ buddhantaṃ sugatīsuyeva saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde rājagahe seṭṭhikule nibbatti. Bhaddātissā nāmaṃ ahoṣi. Sā mahatā parivārena vaḍḍhamānā vayappattā, tasmim̐yeva nagare purohitassa puttaṃ sattukaṃ nāma coraṃ sahoḍḍhaṃ gahetvā rājāṇāya nagaraguttikena māretuṃ āghātaṃ niyyamānaṃ, sīhapañjarena olokontī disvā paṭibaddhacittā hutvā sace taṃ labhāmi, jīvissāmi; no ce, marissāmīti sayane adhomukhī nipajji.

Athassā pitā taṃ pavattiṃ sutvā ekadhītutāya balavasineho sahassalañjaṃ datvā upāyeneva coraṃ vissajjāpetvā gandhodakena nhāpetvā sabbābharaṇapaṭimaṇḍitaṃ kāretvā pāsādaṃ pesesi. Bhaddāpi paripuṇṇamanorathā atirekālaṅkārena alaṅkaritvā taṃ paricarati. Sattuko katipāhaṃ vītināmetvā tassā ābharaṇesu uppannalobho bhadde, ahaṃ nagaraguttikena gahitamattova corapapāte adhivatthāya devatāya “sacāhaṃ jīvitaṃ labhāmi, tuyhaṃ balikammaṃ upasaṃharissāmī”ti patthanaṃ āyāciṃ, tasmā balikammaṃ sajjāpehīti. Sā “tassa manaṃ pūressāmī”ti balikammaṃ sajjāpetvā sabbābharaṇavibhūsitā sāmikena saddhiṃ ekaṃ yānaṃ abhiruyha “devatāya balikammaṃ karissāmī”ti corapapātaṃ abhiruhituṃ āraddhā.

Sattuko cintesi - “sabbesu abhiruhantesu imissā ābharaṇaṃ gahetuṃ na sakkā”ti parivārajanaṃ tatttheva ṭhapetvā tameva balibhājanaṃ gāhāpetvā pabbataṃ abhiruhanto tāya saddhiṃ piyakathaṃ na kathesi. Sā iṅgiteneva tassādhippāyaṃ aññāsi. Sattuko, “bhadde, tava uttarasāṭakaṃ omuñcitvā kāyārūḷhapasādhanaṃ bhaṇḍikaṃ karohī”ti. Sā, “sāmi, mayhaṃ ko aparādhō”ti? “Kiṃ nu maṃ, bāle, ‘balikammattaṃ āgato’ti saññaṃ karosi? Balikammāpadesena pana tava ābharaṇaṃ gahetuṃ āgato”ti. “Kassa pana, ayya, pasādhanaṃ, kassa aha”nti? “Nāhaṃ etaṃ vibhāgaṃ jānāmi”ti. “Hotu, ayya, ekaṃ pana me adhippāyaṃ pūrehi, alaṅkataniyāmena ca āliṅgituṃ dehī”ti. So “sādhū”ti sampāṭicchi. Sā tena sampāṭicchitabhāvaṃ ñatvā purato āliṅgitvā pacchato āliṅgantī viya pabbatapapāte pātesi. So patitvā cuṇṇavicuṇṇaṃ ahosi. Tāya kataṃ acchariyaṃ disvā pabbate adhivatthā devatā kosallaṃ vibhāventī imā gāthā abhāsi -

“Na hi sabbesu ṭhānesu, puriso hoti paṇḍito;
Itthīpi paṇḍitā hoti, tattha tattha vicakkhaṇā.

“Na hi sabbesu ṭhānesu, puriso hoti paṇḍito;
Itthīpi paṇḍitā hoti, lahuṃ atthavicintikā”ti.

Tato bhaddā cintesi - “na sakkā mayā iminā niyāmena gehaṃ gantuṃ, itova gantvā ekaṃ pabbajjaṃ pabbajissāmi”ti nigaṇṭhārāmaṃ gantvā nigaṇṭhe pabbajjaṃ yāci. Atha naṃ te āhaṃsu - “kena niyāmena pabbajjā hotū”ti? “Yaṃ tumhākaṃ pabbajjāya uttamaṃ, tadeva karoṭhā”ti. Te “sādhū”ti tassā tālaṭṭhinā kese luñcitvā pabbājesuṃ. Puna kesā vaḍḍhantā kuṇḍalāvaṭṭā hutvā vaḍḍhesuṃ. Tato paṭṭhāya sā kuṇḍalakesāti nāma jātā. Sā tattha uggahetabbaṃ samayaṃ vādamaggañca uggahetvā “ettakaṃ nāma ime jānanti, ito uttari vireso natthī”ti ñatvā tato apakkamitvā yattha yattha paṇḍitā atthi, tattha tattha gantvā tesāṃ jānanasippaṃ uggahetvā attanā saddhiṃ kathetuṃ samatthaṃ adisvā yaṃ yaṃ gāmaṃ vā nigamaṃ vā pavisati, tassa dvāre vālukārāsimaṃ katvā tattha jambusākhaṃ ṭhapetvā “yo mama vādaṃ āropetuṃ sakkoti, so imaṃ sākhaṃ maddatū”ti samīpe ṭhitadāraṇaṃ saññaṃ datvā vasanaṭṭhānaṃ gacchati. Sattāhampi jambusākhāya tatheva ṭhitāya taṃ gahetvā pakkamati.

Tena ca samayena amhākaṃ bhagavā loke uppajjitvā pavattitavaradhammacakko anupubbena sāvatthiṃ upanissāya jetavane viharati. Kuṇḍalakesāpi vuttanayena gāmanigamarājadhānīsu vicarantī sāvatthiṃ patvā nagaradvāre vālukārāsimaṃ jambusākhaṃ ṭhapetvā dāraṇaṃ saññaṃ datvā sāvatthiṃ pāvisi.

Athāyasmā dhammasenāpati ekakova nagaraṃ pavisanto taṃ sākhaṃ disvā taṃ dametukāmo dāraṇe pucchi - “kasmāyaṃ sākhaṃ evaṃ ṭhapitā”ti? Dāraṇā tamatthaṃ ārocesuṃ. Thero “yadi evaṃ imaṃ sākhaṃ maddathā”ti āha. Dāraṇā taṃ maddiṃsu. Kuṇḍalakesā katabhattakiccā nagarato nikkhamantī taṃ sākhaṃ madditaṃ disvā “kenidaṃ maddita”nti pucchitvā therena maddāpitabhāvaṃ ñatvā “apakkhiko vādo na sobhatī”ti sāvatthiṃ pavisitvā vīthito vīthiṃ vicarantī “passeyyātha samaṇehi sakyaputtiyehe saddhiṃ mayhaṃ vāda”nti ugghosetvā mahājanaparivutā aññatarasmiṃ rukkhamaṇe nisinnaṃ dhammasenāpatiṃ upasaṅkamitvā paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ ṭhitā “kiṃ tumhehi mama jambusākhā maddāpitā”ti pucchi. “Āma, mayā maddāpitā”ti. “Evaṃ sante tumhehi saddhiṃ mayhaṃ vādo hotū”ti. “Hotu, bhadde”ti. “Kassa pucchā, kassa vissajjanā”ti?

“Pucchā nāma amhākaṃ pattā, tvaṃ yaṃ attano jānanakaṃ pucchā”ti. Sā sabbameva attano jānanakaṃ vādaṃ pucchi. Thero taṃ sabbam vissajjesi. Sā upari pucchitabbaṃ ajānantī tuṇhī ahosi. Atha naṃ thero āha - “tayā bahuṃ pucchitaṃ, mayampi taṃ ekaṃ pañhaṃ pucchāmā”ti. “Pucchatha, bhante”ti. Thero “ekaṃ nāma ki”nti imaṃ pañhaṃ pucchi. Kuṇḍalakesā neva antaṃ na koṭiṃ passantī andhakāraṃ pavittā viya hutvā “na jānāmi, bhante”ti āha. “Tvaṃ ettakampi ajānantī aññaṃ kiṃ jānissasī”ti vatvā dhammaṃ desesi. Sā therassa pādesu patitvā, “bhante, tumhe saraṇaṃ gacchāmī”ti āha. “Mā maṃ tvaṃ, bhadde, saraṇaṃ gaccha, sadevake loke aggapuggalaṃ bhagavantameva saraṇaṃ gacchā”ti. “Evaṃ karissāmi, bhante”ti sā sāyanhasamaye dhammadesanāvelāyaṃ satthu santikaṃ gantvā pañcapattiṭṭhitena vanditvā ekamantaṃ atṭhāsī. Satthā tassā ñāṇaparipākaṃ ñatvā -

“Sahassamapi ce gāthā, anattapadasaṃhitā;
Ekaṃ gāthāpadaṃ seyyo, yaṃ sutvā supasammatī”ti. -

Imaṃ gāthamāha. Gāthāpariyosāne yathāṭṭhitāva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Tena vuttaṃ apadāne -

“Padumuttaro nāma jino, sabbadhammāna pāragū;
Ito satasahassamhi, kappe uppajji nāyako.

“Tadāhaṃ haṃsavatiyaṃ, jātā seṭṭhikule ahuṃ;
Nānāratanaṃpajjote, mahāsukhasamappitā.

“Upetvā taṃ mahāvīraṃ, assosiṃ dhammadesanaṃ;
Tato jātappasādāhaṃ, upesiṃ saraṇaṃ jinaṃ.

“Tadā mahākāruṇiko, padumuttaranāmako;
Khippābhiññānamagganti, ṭhapesi bhikkhuṃ subhaṃ.

“Taṃ sutvā muditā hutvā, dānaṃ datvā mahesino;
Nipacca sirasā pāde, taṃ ṭhānamabhipatthayiṃ.

“Anumodi mahāvīro, bhadde yaṃ tebhipatthitaṃ;
Samijjhissati taṃ sabbam, sukhinī hohi nibbutā.

“Satasahassito kappe, okkākakulasambhavo;
Gotamo nāma gottena, satthā loke bhavissati.

“Tassa dhammesu dāyādā, orasā dhammanimmitā;
Bhaddākuṇḍalakesāti, hessati satthu sāvikā.

“Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca;
Jahitvā mānusaṃ dehaṃ, tāvatimsamagacchahaṃ.

“Tato cutā yāmamagaṃ, tatohaṃ tusitaṃ gatā;
Tato ca nimmānaratim, vasavattipuraṃ tato.

“Yattha yatthūpapajjāmi, tassa kammaṃ vāhasā;
Tattha tattheva rājūnaṃ, mahesittamakārayiṃ.

“Tato cutā manussesu, rājūnaṃ cakkavattinaṃ;
Maṇḍalīnañca rājūnaṃ, mahesittamakārayiṃ.

“Sampattiṃ anubhotvāna, devesu mānusesu ca;
Sabbattha sukhitā hutvā, nekaḥkappesu saṃsariṃ.

“Imamhi bhaddake kappe, brahmabandhu mahāyaso;
Kassapo nāma gottena, uppajji vadataṃ varo.

“Upaṭṭhāko mahesissa, tadā āsi narissaro;
Kāsirājā kikī nāma, bārāṇasipuruttame.

“Tassa dhītā catutthāsiṃ, bhikkhudāyīti vissutā;
Dhammaṃ sutvā jinaggassa, pabbajjaṃ samarocayiṃ.

“Anujāni na no tāto, agāreva tadā mayaṃ;
Vīsavassasahassāni, vicarimha atanditā.

“Komāribrahmacariyaṃ, rājakaññā sukhedhitā;
Buddhopaṭṭhānaniratā, muditā satta dhītaro.

“Samaṇī samaṇaguttā ca, bhikkhunī bhikkhudāyikā;
Dhammā ceva sudhammā ca, sattamī saṅghadāyikā.

“Khemā uppalavaṇṇā ca, paṭācārā ahaṃ tadā;
Kisāgotamī dhammadinnā, visākhā hoti sattamī.

“Tehi kammehi sukatehi, cetanāpaṇidhīhi ca;
Jahitvā mānusaṃ dehaṃ, tāvatimsamagacchahaṃ.

“Pacchime ca bhava dāni, giribbajapuruttame;
Jātā setṭhikule phīte, yadāhaṃ yobbane ṭhitā.

“Coram vadhatthaṃ nīyantaṃ, disvā rattā tahiṃ ahaṃ;
Pitā me taṃ sahasena, mocayitvā vadhā tato.

“Adāsi tassa maṃ tāto, viditvāna manaṃ mama;
Tassāhamāsiṃ viṣaṭṭhā, atīva dayitā hitā.

“So me bhūsanalobhena, balimajjhāsayo diso;
Corappapātaṃ netvāna, pabbataṃ cetayī vadhaṃ.

“Tadāhaṃ paṇamitvāna, sattukaṃ sukatañjalī;
Rakkhantī attano pāṇaṃ, idaṃ vacanamabraviṃ.

“Idaṃ suvaṇṇakeyūraṃ, muttā veḷuriyā bahū;
Sabbam harassu bhaddante, mañca dāsīti sāvaya.

“Oropayassu kalyāṇī, mā bālhaṃ paridevasi;
Na cāhaṃ abhijānāmi, ahantvā dhanamābhatam.

“Yato sarāmi attānaṃ, yato pattosmi viññutaṃ;
Na cāhaṃ abhijānāmi, aññaṃ piyataraṃ tayā.

“Ehi taṃ upagūhissaṃ, katvāna taṃ padakkhiṇaṃ;
Na ca dāni puno atthi, mama tuyhañca saṅgamo.

“Na hi sabbesu ṭhānesu, puriso hoti paṇḍito;
Itthīpi paṇḍitā hoti, tattha tattha vicakkhaṇā.

“Na hi sabbesu ṭhānesu, puriso hoti paṇḍito;
Itthīpi paṇḍitā hoti, lahuṃ atthavicintikā.

“Lahuñca vata khippaṇca, nikaṭṭhe samacetayiṃ;
Migaṃ uṇṇā yathā evaṃ, tadāhaṃ sattukaṃ vadhiṃ.

“Yo ca uppatitaṃ atthaṃ, na khippamanubujjhati;
So haññate mandamati, corova girigabbhare.

“Yo ca uppatitaṃ atthaṃ, khippameva nibodhati;
Muccate sattusambādhā, tadāhaṃ sattukā yathā.

“Tadāhaṃ pātayitvāna, giriduggamhi sattukaṃ;
Santikaṃ setavatthānaṃ, upetvā pabbajiṃ ahaṃ.

“Saṇḍāseṇa ca kese me, luñcitvā sabbaso tadā;
Pabbajitvāna samayaṃ, ācikkhiṃsu nirantaraṃ.

“Tato taṃ uggahetvāhaṃ, nisīditvāna ekikā;
Samayaṃ taṃ vicintesiṃ, suvāno mānusaṃ karaṃ.

“Chinnaṃ gayha samīpe me, pātayitvā apakkami;
Disvā nimittamalabhiṃ, hatthaṃ taṃ puḷavākulaṃ.

“Tato uṭṭhāya saṃviggā, apucchiṃ sahadhammike;
Te avocuṃ vijānanti, taṃ atthaṃ sakyabhikkhavo.

“Sāhaṃ tamatthaṃ pucchissaṃ, upetvā buddhasāvake;
Te mamādāya gacchiṃsu, buddhasetṭhassa santikaṃ.

“So me dhammamadesesi, khandhāyatanadhātuyo;
Asubhāniccadukkhāti, anattāti ca nāyako.

“Tassa dhammaṃ suṇitvāhaṃ, dhammacakkhuṃ visodhayiṃ;
Tato viññātasaddhammā, pabbajjaṃ upasampadaṃ.

“Āyācito tadā āha, ehi bhaddeti nāyako;
Tadāhaṃ upasampannā, parittaṃ toyamaddasaṃ.

“Pādapakkhālanenāhaṃ, ñatvā saudayabbayaṃ;
Tathā sabbepi saṅkhāre, īdisaṃ cintayiṃ tadā.

“Tato cittaṃ vimucci me, anupādāya sabbaso;
Khippābhīññānamaggaṃ me, tadā paññāpayī jino.

“Iddhīsu ca vasī homi, dibbāya sotadhātuyā;
Paracittāni jānāmi, satthusāsanakārikā.

“Pubbenivāsaṃ jānāmi, dibbacakkhu visodhitaṃ;
Khepetvā āsave sabbe, visuddhāsiṃ sunimmaḷā.

“Pariciṇṇo mayā satthā, kataṃ buddhassa sāsanaṃ;
Ohito garuko bhāro, bhavanetti samūhatā.

“Yassatthāya pabbajitā, agārasmānagāriyaṃ;
So me attho anupatto, sabbasaṃyojanakkhaya.

“Atthadhammaniruttīsu, paṭibhāne tattheva ca;
Ñāṇaṃ me vimalaṃ suddhaṃ, buddhasettḥassa sāsane.

“Kilesā jhāpitā mayhaṃ...pe... kataṃ buddhassa sāsana”nti.

Arahattaṃ pana patvā tāvadeva pabbajjaṃ yāci. Satthā tassā pabbajjaṃ anujāni. Sā bhikkhunupassayaṃ gantvāna pabbajitvā phalasukhena nibbānasukhena ca vītināmentī attano paṭipattiṃ paccavekkhitvā udānavasena -

107. “Lūnakesī paṅkadharī, ekasāṭī pure carim;
Avajje vajjamatinī, vajje cāvajjadassinī.
108. “Divāvihārā nikkhamma, gijjhakūṭamhi pabbate;
Addasaṃ virajaṃ buddhaṃ, bhikkhusaṅghapurakkhataṃ.
109. “Nihacca jāṇuṃ vanditvā, sammukhā añjaliṃ akaṃ;
Ehi bhaddeti maṃ avaca, sā me āsūpasampadā.
110. “Ciṇṇā aṅgā ca magadhā, vajjī kāsī ca kosalā;
Anakā paṇṇāsa vassāni, raṭṭhapiṇḍaṃ abhuñjahaṃ.
111. “Puññaṃ vata pasavi bahuṃ, sappañño vatāyaṃ upāsako;
Yo bhaddāya cīvaraṃ adāsi, vipparamuttāya sabbaganthehi”ti. -

Imā gāthā abhāsi.

Tattha lūnakesīti lūnā luñcitā kesā mayhanti lūnakesī, nigaṇṭhesu pabbajjāya tālaṭṭhinā luñcitakesā, taṃ sandhāya vadati. Paṅkadharīti dantakaṭṭhassa akhādanena dantesu malapaṅkadhāraṇato paṅkadharī. Ekasāṭīti nigaṇṭhacārittavasena ekasāṭikā. Pure carinti pubbe nigaṇṭhī hutvā evaṃ vicarim. Avajje vajjamatinīti nhānucchādanadantakaṭṭhakhādanādike anavajje sāvajjasaññī. Vajje cāvajjadassinīti mānamakkhapalāsavipallāsādike sāvajje anavajjadiṭṭhī.

Divāvihārā nikkhammāti attano divāvihāraṭṭhānato nikkhamitvā. Ayampi ṭhitamajjhanhikavelāyaṃ therena samāgatā tassa pañhassa vissajjanena dhammadesanāya ca nihatamānadabbā pasannamānasā hutvā satthu santikaṃ

upasaṅkamtukāmāva attano vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā divāṭṭhāne nisīditvā sāyanhasamaye satthu santikaṃ upasaṅkamtivā.

Nihacca jāṇuṃ vanditvāti jāṇudvayaṃ pathaviyaṃ nihantvā paṭiṭṭhapetvā pañcapaṭiṭṭhiteṇa vanditvā. Sammukhā añjaliṃ akanti satthu sammukhā dasanakhasamodhānasamujjalaṃ añjaliṃ akāsiṃ. Ehi, bhaddeti maṃ avaca, sā me āsūpasampadāti yaṃ maṃ bhagavā arahattaṃ patvā pabbajjañca upasampadañca yācitvā ṭhitaṃ “ehi, bhadda, bhikkhunupassayaṃ gantvā bhikkhunīnaṃ santike pabbaja upasampajjassū”ti avaca āṇāpesi. Sā satthu āṇā mayhaṃ upasampadāya kāraṇattā upasampadā āsi ahoṣi.

Ciṇṇātiādikā dve gāthā aññābyākaraṇagāthā. Tattha ciṇṇā aṅgā ca magadhāti ye ime aṅgā ca magadhā ca vajjī ca kāsī ca kosālā ca janapadā pubbe sāṇāya mayā raṭṭhapiṇḍaṃ bhuñjantiyā ciṇṇā caritā, tesuyeva satthārā samāgamato paṭṭhāya anaṇā niddosā apagatakilesā hutvā paññāsa saṃvaccharāni raṭṭhapiṇḍaṃ abhuñjiṃ ahaṃ.

Yena abhippasannamānasena upāsakena attano cīvaram dinnam, tassa puññavisesakittanamukhena aññaṃ byākaronti “puññaṃ vata pasavī bahu”nti osānagāthamāha. Sā suviññeyyāva.

Bhaddākuṇḍalakesātherīgāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Paṭācārātherīgāthāvaṇṇanā

112-116. Naṅgalehi kasaṃ khettantiādikā paṭācārāya theriyā gāthā. Ayampi padumuttarassa bhagavato kāle haṃsavatīnagare kulagehe nibbattitvā viññutaṃ patvā, ekadivasam satthu santike dhammaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ bhikkhuniṃ vinayadharānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā, adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranti kassapabuddhakāle kikissa kāsirañño gehe paṭisandhiṃ gahetvā sattannaṃ bhaginīnaṃ abbhantarā hutvā vīsati vassasahassāni brahmacariyaṃ caritvā bhikkhusaṅghassa pariveṇaṃ akāsi. Sā tato cutā devaloke nibbattā, ekaṃ buddhantaṃ dibbasampattiṃ anubhavitvā imasmiṃ buddhuppāde sāvattiyaṃ seṭṭhigehe nibbattitvā vayappattā attano gehe ekena kammakārena saddhiṃ kilesasanthavaṃ akāsi. Taṃ mātāpitāro samajātikassa kumārassa dātuṃ divasaṃ saṇṭhapesuṃ. Taṃ ṇatvā sā hatthasāraṃ gahetvā tena katasanthavena purisena saddhiṃ aggadvārena nikkhamitvā ekasmiṃ gāmake vasantī gabbhinī ahoṣi. Sā paripakke gabbhe “kiṃ idha anāthavāsena, kulagehaṃ gacchāma, sāmī”ti vatvā tasmīṃ “ajja gacchāma, sve gacchāmā”ti kālakkhepaṃ karonte “nāyaṃ bālo maṃ nessatī”ti tasmīṃ bahi gate gehe paṭisāmetabbaṃ paṭisāmetvā “kulagharaṃ gatāti mayhaṃ sāmikassa kathethā”ti paṭivissakagharavāsīnaṃ ācikkhitvā “ekikāva kulagharaṃ gamissāmī”ti maggaṃ paṭipajji. So āgantvā gehe taṃ apassanto paṭivissake pucchitvā “kulagharaṃ gatā”ti sutvā “maṃ nissāya kuladhītā anāthā jātā”ti padānupadaṃ gantvā sampāpuṇi. Tassā antarāmagge eva gabbhavuṭṭhānaṃ ahoṣi. Sā pasutakālato paṭṭhāya paṭippassaddhagamanussukkā sāmikaṃ gahetvā nivatti. Dutiyavārampi gabbhinī ahoṣitīādi sabbaṃ purimanayeneva vitthāretabbaṃ.

Ayaṃ pana viseso - yadā tassā antarāmagge kammajavātā calīmsu, tadā mahāakālamegho udapādi. Samantato vijjulatāhi ādittaṃ viya meghathanitehi bhijjamānaṃ viya ca udakadhārānipātānirantaraṃ nabhaṃ ahoṣi. Sā taṃ disvā,

“sāmi, me anovassakam ṭhānam jānāhī”ti āha. So ito cito ca olokeno ekam tiṇasañchannam gumbam disvā tattha gantvā hatthagatāya vāsiyā tasmim gumbhe daṇḍake chinditukāmo tiṇehi sañchāditavammikasīsante uṭṭhitarukkhaḍḍakam chindi. Tāvadeva ca nam tato vammikato nikkhamitvā ghoraviso āsīviso ḍaṃsi. So tattheva patitvā kālamakāsi. Sā mahādukkham anubhavantī tassa āgamanam olokenā dvepi dārake vātavuṭṭhim asahamāne viravante urantare katvā, dvīhi jāṇukehi dvīhi hatthehi ca bhūmim uppīletvā yathāṭhitāva rattim vītinaṃmetvā vibhātāya rattiyā maṃsapesivaṇṇam ekam puttam pilotikacumbaṭake nipajjāpetvā hatthehi urehi ca pariggahetvā, itaram “ehi, tāta, pitā te ito gato”ti vatvā sāmikena gatamaggena gacchantī tam vammikasamīpe kālaṅkatam nisinnam disvā “maṃ nissāya mama sāmiko mato”ti rodantī paridevantī sakalarattim devena vuṭṭhattā jaṇṇukappamāṇam thanappamāṇam udakam savantim antarāmagge nadim patvā, attano mandabuddhitāya dubbalatāya ca dvīhi dārakehi saddhim udakam otaritum avisahantī jeṭṭhaputtam orimatīre ṭhapetvā itaram ādāya paratīram gantvā sākhaḍḍhaṅgam attharivā tattha pilotikacumbaṭake nipajjāpetvā “itarassa santikam gamissāmī”ti bālaputtakam pahātum asakkontī punappunam nivattitvā olokayamānā nadim otarati.

Athassā nadīmajjham gatakāle eko seno tam dārakam disvā “maṃsapesī”ti saññāya ākāso bhassī. Sā tam disvā ubho hatthe ukkhipitvā “sūsū”ti tikkhattum mahāsaddam nicchāresi. Seno dūrabhāvena tam anādiyanto kumāram gahetvā vehāsam uppati. Orimatīre ṭhito putto ubho hatthe ukkhipitvā mahāsaddam nicchārayamānam disvā “maṃ sandhāya vadatī”ti saññāya vegena udaye pati. Iti bālaputtako senena, jeṭṭhaputtako udakena hato. Sā “eko me putto senena gahito, eko udakena vūlho, panthe me pati mato”ti rodantī paridevantī gacchantī sāvatthito āgacchantam ekam purisam disvā pucchi - “kattha vāsikosi, tātā”ti? “Sāvatthivāsikomhi, amma”ti. “Sāvatthiyam asukavīthiyam asukakulam nāma atthi, tam jānāsi, tātā”ti? “Jānāmi, amma, tam pana mā pucchi, aññaṃ pucchā”ti. “Aññaṃ me payojanam natthi, tadeva pucchāmi, tātā”ti. “Amma, tvaṃ attano anācikkhitum na desi, ajja te sabbarattim devo vassanto diṭṭho”ti? “Diṭṭho me, tāta, mayhameva so sabbarattim vuṭṭho, tam kāraṇam pacchā kathessāmi, etasmim tava me seṭṭhigehe pavattim kathehī”ti. “Amma, ajja rattiyam seṭṭhi ca bhariyā ca seṭṭhiputto cāti tayopi jane avattharamānam geham pati, te ekacitakāyam jhāyanti, svāyam dhūmo paññāyati, amma”ti. Sā tasmim khaṇe nivatthavatthampi patamānam na sañjāni. Sokummattattam patvā jātārūpeneva -

“Ubho puttā kālaṅkatā, panthe mayham patī mato;
Mātā pitā ca bhātā ca, ekacitamhi ḍayhare”ti. -

Vilapantī paribbhamati.

Tato paṭṭhāya tassā nivāsanamattenapi paṭena acaraṇato patitācārattā paṭācārātveva samañña ahoṣi. Tam disvā manussā “gaccha, ummattike”ti keci kacavaram matthake khipanti, añña paṃsum okiranti, apare leḍḍum khipanti. Satthā jetavane mahāparisāmajjhe nisīditvā dhammam desento tam tathā paribbhamantim disvā nāṇaparipākaṇca oloketvā yathā vihārābhimukhī āgacchati, tathā akāsi. Parisā tam disvā “imissā ummattikāya ito āgantum mādatthā”ti āha. “Bhagavā mā nam vārayitthā”ti vatvā avidūratṭhānam āgatakāle “satim paṭilabha bhaginī”ti āha. Sā tāvadeva buddhānubhāvena satim paṭilabhitvā nivatthavatthassa patitabhāvam

sallakkhetvā hirottappam paccupaṭṭhapetvā ukkuṭikaṃ upanisajjāya nisīdi. Eko puriso uttarasāṭakaṃ khiṇi. Sā taṃ nivāsetvā satthāraṃ upasaṅkamitvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā, “bhante, avassayo me hotha, ekaṃ me puttaṃ seno gaṇhi, eko udakena vūḷho, panthe pati mato, mātāpitaro bhātā ca gehena avatthaṭā matā ekacitakasmim jhāyanti”ti sā sokakāraṇaṃ ācikkhi. Satthā “paṭācāre, mā cintayi, tava avassayo bhavitum samatthasseva santikaṃ āgatāsi. Yathā hi tvaṃ idāni puttādīnaṃ maraṇanimittaṃ assūni pavattesi, evaṃ anamatagge saṃsāre puttādīnaṃ maraṇahetu pavattitaṃ assu catunnaṃ mahāsamuddānaṃ udakato bahutara”nti dassento -

“Catūsu samuddesu jalaṃ parittakaṃ, tato bahuṃ assujalaṃ anappakaṃ;
Dukkheṇa phuṭṭhassa narassa socanā, kiṃ kāraṇā amma tuvaṃ pamajjasī”ti. -

Gāthaṃ abhāsi.

Evaṃ satthari anamataggapariyāyakathaṃ kathente tassā soko tanutarabhāvaṃ agamāsi. Atha naṃ tanubhūtasokaṃ ñatvā “paṭācāre, puttādayo nāma paralokaṃ gacchantassa tāṇaṃ vā leṇaṃ vā saraṇaṃ vā bhavitum na sakkonti”ti vijjamānāpi te na santi eva, tasmā paṇḍitena attano sīlaṃ visodhetvā nibbānagāmiṃmaggoyeva sādhetabboti dassento -

“Na santi puttā tāṇāya, na pitā nāpi bandhavā;
Antakenādhippannassa, natthi ñātisu tāṇatā.

“Etamatthavasam ñatvā, paṇḍito sīlasamvuto;
Nibbānagamaṇaṃ maggaṃ, khippameva visodhaye”ti. -

Imāhi gāthāhi dhammaṃ desesi. Desanāvasāne paṭācārā sotāpattiphale paṭiṭṭhahitvā satthāraṃ pabbajjaṃ yāci. Satthā taṃ bhikkhunīnaṃ santikaṃ netvā pabbājesi. Sā laddhūpasampadā uparimaggaṭṭhāya vipassanāya kammaṃ karonti ekadivasam ghaṭeṇa udakaṃ ādāya pāde dhovanti udakaṃ āsiñci. Taṃ thokaṃ ṭhānaṃ gantvā pacchijji, dutiyavāraṃ āsittaṃ tato dūraṃ agamāsi, tatiyavāraṃ āsittaṃ tatopi dūrataṃ agamāsi. Sā tadeva ārammaṇaṃ gahetvā tayo vaye paricchinditvā “mayā paṭhamaṃ āsittaṃ udakaṃ viya ime sattā paṭhamavayepi maranti, tato dūraṃ gataṃ dutiyavāraṃ āsittaṃ udakaṃ viya majjhimavayepi, tato dūrataṃ gataṃ tatiyavāraṃ āsittaṃ udakaṃ viya pacchimavayepi marantiyevā”ti cintesi. Satthā gandhakuṭiyaṃ nisinova obhāsaṃ pharitvā tassā sammukhe ṭhatvā kathento viya “evametaṃ, paṭācāre, sabbepime sattā maraṇadhammā, tasmā pañcannaṃ khandhānaṃ udayabbayaṃ apassantassa vassasataṃ jīvato taṃ passantassa ekāhampi ekakkhaṇampi jīvitaṃ seyyo”ti imamatthaṃ dassento -

“Yo ca vassasataṃ jīve, apassam udayabbayaṃ;
Ekāhaṃ jīvitaṃ seyyo, passato udayabbaya”nti. -

Gāthamāha. Gāthāpariyosāne paṭācārā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Tena vuttaṃ apadāne -

“Padumuttaro nāma jīno, sabbadhammāna pāragū;
Ito satasahassamhi, kappe uppajji nāyako.

“Tadāhaṃ haṃsavatiyaṃ, jātā seṭṭhikule ahuṃ;

Nānāratanaṇṇapajjote, mahāsukhasamappitā.

“Upetvā taṃ mahāvīraṃ, assosiṃ dhammadesanaṃ;
Tato jātapasādāhaṃ, upesiṃ saraṇaṃ jinaṃ.

“Tato vinayadhārīnaṃ, aggaṃ vaṇṇesi nāyako;
Bhikkhuniṃ lajjiniṃ tādīṃ, kappākappavisāraḍaṃ.

“Tadā muditacittāhaṃ, taṃ ṭhānamabhikaṅkhiṇī;
Nimantetvā dasabalaṃ, sasaṅghaṃ lokanāyakaṃ.

“Bhojayitvāna sattāhaṃ, daditvāva ticīvaraṃ;
Nipacca sirasā pāde, idaṃ vacanamabraviṃ.

“Yā tayā vaṇṇitā vīra, ito aṭṭhamake muni;
Tādisāhaṃ bhavissāmi, yadi sijjhati nāyaka.

“Tadā avoca maṃ satthā, bhadde mā bhāyi assasa;
Anāgatamhi addhāne, lacchase taṃ manorathaṃ.

“Satasahassito kappe, okkākakulasambhavo;
Gotamo nāma gottena, satthā loke bhavissati.

“Tassa dhammesu dāyādā, orasā dhammanimmitā;
Paṭācārāti nāmena, hessati satthu sāvikā.

“Tadāhaṃ muditā hutvā, yāvajīvaṃ tadā jinaṃ;
Mettacittā paricariṃ, sasaṅghaṃ lokanāyakaṃ.

“Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca;
Jahitvā mānusaṃ dehaṃ, tāvatimsamagacchahaṃ.

“Imamhi bhaddake kappe, brahmabandhu mahāyaso;
Kassapo nāma gottena, uppajji vadataṃ varo.

“Upaṭṭhāko mahesissa, tadā āsi narissaro;
Kāsirājā kikī nāma, bārāṇasipuruttame.

“Tassāsiṃ tatiyā dhītā, bhikkhunī iti vissutā;
Dhammaṃ sutvā jinaggassa, pabbajjaṃ samarocayiṃ.

“Anujāni na no tāto, agāreva tadā mayaṃ;
Vīsavassasahassāni, vicarimha atanditā.

“Komāribrahmacariyaṃ, rājakaṇṇhā sukhedhitā;
Buddhopaṭṭhānaniratā, muditā sattadhītaro.

“Samaṇī samaṇaguttā ca, bhikkhunī bhikkhudāyikā;
Dhammā ceva sudhammā ca, sattamī saṅghadāyikā.

“Ahaṃ uppalavaṇṇā ca, khemā bhaddā ca bhikkhunī;

Kisāgotamī dhammadinnā, visākhā hoti sattamī.

“Tehi kammehi sukatehi, cetanāpaṇidhīhi ca;
Jahitvā mānusaṃ dehaṃ, tāvatimsamagacchahaṃ.

“Pacchime ca bhavē dāni, jātā seṭṭhikule ahaṃ;
Sāvatthiyaṃ puravare, iddhe phīte mahaddhane.

“Yadā ca yobbanūpetā, vitakkavasagā ahaṃ;
Naraṃ jārapiṃ disvā, tena saddhiṃ agacchahaṃ.

“Ekaputtapasūtāhaṃ, dutiyo kucchiyā mama;
Tadāhaṃ mātāpitaro, okkhāmiti sunicchitā.

“Nārocesīṃ piṇḍaṃ mayhaṃ, tadā tamhi pavāsīte;
Ekikā niggaṭṭā gehā, gantaṃ sāvatthimuttamaṃ.

“Tato me sāmī āgantvā, sambhāvesi pathe mamaṃ;
Tadā me kammajā vātā, uppannā atidāruṇā.

“Uṭṭhito ca mahāmegho, pasūtisamaye mama;
Dabbatthāya tadā gantvā, sāmī sappena mārito.

“Tadā vijātadukkhena, anāthā kapaṇā ahaṃ;
Kunnadiṃ pūritaṃ disvā, gacchantī sakulālayaṃ.

“Bālaṃ ādāya atariṃ, pārakūle ca ekakaṃ;
Sāyetvā bālakaṃ puttaṃ, itaraṃ taraṇāyahaṃ.

“Nivattā ukkuso hāsi, taruṇaṃ vilapantaṃ;
Itaraṇca vāhī soto, sāhaṃ sokasamappitā.

“Sāvatthinagaraṃ gantvā, assosiṃ sajane mate;
Tadā avocaṃ sokaṭṭā, mahāsokasamappitā.

“Ubho puttā kālaṅkatā, panthe mayhaṃ patī mato;
Mātā pitā ca bhātā ca, ekacitamhi ḍayhare.

“Tadā kisā ca paṇḍu ca, anāthā dīnamānasā;
Ito tato bhamantīhaṃ, addasaṃ naraśārathiṃ.

“Tato avoca maṃ satthā, putte mā soci assasa;
Attānaṃ te gavesassu, kiṃ niratthaṃ vihaṇṇasi.

“Na santi puttā tāṇāya, na ñātī nāpi bandhavā;
Antakenādhipannassa, natthi ñātisu tāṇatā.

“Taṃ sutvā munino vākyaṃ, paṭhamāṃ phalamajjhagaṃ;
Pabbajitvāna naciraṃ, arahattamaṃ pāpuṇiṃ.

“Iddhīsu ca vasī homi, dibbāya sotadhātuyā;

Paracittāni jānāmi, satthusāsanakārikā.

“Pubbenivāsaṃ jānāmi, dibbacakkhu visodhitam;
Khepetvā āsave sabbe, visuddhāsiṃ sunimmalā.

“Tato haṃ vinayaṃ sabbam, santike sabbadassino;
Uggahiṃ sabbavitthāraṃ, byāhariṇca yathātatham.

“Jino tasmim guṇe tuṭṭho, etadagge ṭhapesi maṃ;
Aggā vinayadhārīnaṃ, paṭācārāva ekikā.

“Pariciṇṇo mayā satthā, kataṃ buddhassa sāsanaṃ;
Ohito garuko bhāro, bhavanetti samūhatā.

“Yassatthāya pabbajitā, agārasmānagāriyaṃ;
So me attho anupatto, sabbasaṃyojanakkhaya.

“Kilesā jhāpitā mayhaṃ...pe... kataṃ buddhassa sāsana”nti.

Arahattaṃ pana patvā sekkhakāle attano paṭipattiṃ paccavekkhitvā uparivisesassa nibbattitākāraṃ vibhāventī udānavasena -

112. “Naṅgalehi kasaṃ khettaṃ, bījāni pavapaṃ chamā;
Puttadārāni posentā, dhaṇaṃ vindanti māṇavā.

113. “Kimahaṃ sīlasampannā, satthusāsanakārikā;
Nibbānaṃ nādhigacchāmi, akusītā anuddhatā.

114. “Pāde pakkhālayitvāna, udakesu karomahaṃ;
Pādodakaṇca disvāna, thalato ninnamāgataṃ.

115. “Tato cittaṃ samādhesiṃ, assaṃ bhadraṃvajāniyaṃ;
Tato dīpaṃ gahetvāna, vihāraṃ pāvisiṃ ahaṃ;
Seyyaṃ olokayitvāna, mañcakamhi upāvisiṃ.

116. “Tato sūciṃ gahetvāna, vaṭṭiṃ okassayāmaṃ;
Padīpasseva nibbānaṃ, vimokkho ahu cetaso”ti. - imā gāthā abhāsi;

Tattha kasanti kasantā kasikammaṃ karontā. Bahutthe hi idaṃ ekavacanaṃ. Pavapanti bījāni vapantā. Chamāti chamāyaṃ. Bhummatthe hi idaṃ paccattavacanaṃ. Ayañhettha saṅkhepattho - ime māṇavā sattā naṅgalehi phālehi khettaṃ kasantā yathādhippāyaṃ khettabhūmiyaṃ pubbaṇṇāparaṇṇabhedāni bījāni vapantā taṃhetu taṃnimittaṃ attānaṃ puttadārādīni posentā hutvā dhaṇaṃ paṭilabhanti. Evaṃ imasmim loke yoniso payutto paccattapurisakāro nāma saphalo saudayo.

Tattha kimahaṃ sīlasampannā, satthusāsanakārikā. Nibbānaṃ nādhigacchāmi, akusītā anuddhatāti ahaṃ suvisuddhasīlā āradhaviṇṇiyatāya akusītā ajjhattaṃ susamāhitacittatāya anuddhatā ca hutvā catusaccakammaṭṭhānabhāvanāsāṅkhātāṃ satthu sāsanaṃ karontī kasmā nibbānaṃ nādhigacchāmi, adhigamissāmi evāti.

Evam pana cintetvā vipassanāya kammaṃ karontī ekadivasam pādadhovanaudake nimittam gaṇhi. Tenāha “pāde pakkhālayitvānā”tiādi. Tassattho - aham pāde dhovantī pādapakkhālanahetu tikkhattum āsittesu udakesu thalato ninnamāgataṃ pādodakaṃ disvā nimittam karomi.

“Yathā idaṃ udakaṃ khayadhammaṃ vayadhammaṃ, evam sattānaṃ āyusaṅkhārā”ti evam aniccalakkhaṇaṃ, tadanusārena dukkhalakkhaṇaṃ, anattalakkhaṇaṃ upadhāretvā vipassanaṃ vaḍḍhentī tato cittaṃ samādhesiṃ, assaṃ bhadraṃ vajāniyanti yathā assaṃ bhadraṃ ājāniyaṃ kusalo sārathi sukhena sāreti, evam mayhaṃ cittaṃ sukheneva samādhesiṃ, vipassanāsamādhinā samāhitaṃ akāsiṃ. Evam pana vipassanaṃ vaḍḍhentī utusappāyanijigisāya ovarakaṃ pavisantī andhakāra vidhamanattaṃ dīpaṃ gahetvā gabbhaṃ pavisitvā dīpaṃ ṭhapetvā mañcake nisinnamattāva dīpaṃ vijjhāpetum aggaḷasūciyā dīpavaṭṭiṃ ākaḍḍhiṃ, tāvadeva utusappāyalābhena tassā cittaṃ samāhitaṃ ahosi, vipassanāvīthiṃ otari, maggena ghaṭṭesi. Tato maggapaṭipāṭiyā sabbaso āsavānaṃ khayā ahosi. Tena vuttaṃ - “tato dīpaṃ gahetvāna...pe... vimokkho ahu cetaso”ti. Tattha seyyaṃ olokayitvānāti dīpālokena seyyaṃ passitvā.

Sūcinti aggaḷasūciṃ. Vaṭṭiṃ okassayāmīti dīpaṃ vijjhāpetum telābhimukhaṃ dīpavaṭṭiṃ ākaḍḍhemi. Vimokkhoti kilesehi vimokkho. So pana yasmā paramatthato cittassa santati, tasmā vuttaṃ “cetaso”ti. Yathā pana vaṭṭitelādiḷe paccaye sati uppajjanāraho padīpo tadabhāve anuppajjanato nibbutoti vuccati, evam kilesādipaccaye sati uppajjanārahaṃ cittaṃ tadabhāve anuppajjanato vimuttanti vuccatīti āha - “padīpasseva nibbānaṃ, vimokkho ahu cetaso”ti.

Paṭācārātherīgāthāvaṇṇanā nīṭṭhitā.

11. Tiṃsamattātherīgāthāvaṇṇanā

117-121. Musalāni gahetvānātiādikā tiṃsamattānaṃ therīnaṃ gāthā. Tāpi purimabuddhesu katādhikārā tattha tattha bhava vivaṭṭūpanissayaṃ kusalaṃ upacinantīyo anukkamena upacitavimokkhasambhārā imasmiṃ buddhuppāde sakakammasaṅcoditā tattha tattha kulagehe nibbattitvā viññutaṃ patvā paṭācārāya theriyā santike dhammaṃ sutvā paṭiladdhasaddhā pabbajitvā parisuddhasīlā vattapaṭivattaṃ paripūrentīyo viharanti. Athekadivasam paṭācārātherī tāsā ovādaṃ dentī -

117. “Musalāni gahetvāna, dhaññaṃ koṭṭenti māṇavā;
Puttadārāni posentā, dhaṇaṃ vindanti māṇavā.

118. “Karotha buddhasāsaṇaṃ, yaṃ katvā nānutappati;
Khippaṃ pādāni dhovitvā, ekamante nisīdatha;
Cetosamathamanyuttā, karotha buddhasāsaṇa”nti. - imā dve gāthā abhāsi;

Tatthāyaṃ saṅkhepattho - ime sattā jīvītaṃ musalāni gahetvā paresaṃ dhaññaṃ koṭṭenti, udukkhalakammaṃ karonti. Aññaṃpi edisaṃ nihīnakammaṃ katvā puttadāraṃ posentā yathārahaṃ dhaṇaṃpi saṃharanti. Taṃ pana nesaṃ kammaṃ nihīnaṃ gammaṃ pothujjanikaṃ dukkhaṃ anattasaṅhitaṃ. Tasmā edisaṃ saṃkilesikapapaṇcaṃ vajjetvā karotha buddhasāsaṇaṃ sikkhattayasaṅkhātaṃ sammāsambuddhasāsaṇaṃ karotha sampādettha attano santāne nibbattetha. Tattha kāraṇamāha - “yaṃ katvā nānutappatī”ti, yassa karaṇahetu etarahi āyatiṇca

anutāpaṃ nāpajjati. Idāni tassa karaṇe pubbakiccaṃ anuyogavidhiṃca dassetuṃ,
 “khippaṃ pādāni dhovitvā”tiādi vuttaṃ. Tattha yasmā adhovitapādassa
 avikkhālitamukhassa ca nisajjasukhaṃ utusappāyalābho ca na hoti, pāde pana
 dhovitvā mukhaṃca vikkhāletvā ekamante nisinnassa tadubhayaṃ labhati, tasmā
 khippaṃ imaṃ yathāladdhaṃ khaṇaṃ avirādhentiyo pādāni attano pāde dhovitvā
 ekamante vivitte okāse nisīdatha nisajjatha. Aṭṭhatimsāya ārammaṇesu yattha
 katthaci cittarucike ārammaṇe attano cittaṃ upanibandhitvā cetosamathamanyuttā
 samāhitena cittaṃ catusaccakammaṭṭhānabhāvanāvasena buddhassa bhagavato
 sāsanaṃ ovādaṃ anusīṭṭhiṃ karotha sampādetthāti.

Atha tā bhikkhuniyo tassā theriyā ovāde ṭhatvā vipassanaṃ paṭṭhapetvā bhāvanāya
 kammaṃ karontiyo ñāṇassa paripākaṃ gatattā hetusampannatāya ca saha
 paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā attano paṭipattiṃ paccavekkhitvā ovādagāthāhi
 saddhiṃ -

119. “Tassā tā vacanaṃ sutvā, paṭācārāya sāsanaṃ;
 Pāde pakkhālayitvāna, ekamantaṃ upāvisuṃ;
 Cetosamathamanyuttā, akaṃsu buddhasāsanaṃ.
120. “Rattiyā purime yāme, pubbajātimanussaruṃ;
 Rattiyā majjhime yāme, dibbacakkhuṃ visodhayuṃ;
 Rattiyā pacchime yāme, tamokhandhaṃ padālayuṃ.
121. “Uṭṭhāya pāde vandimsu, katā te anusāsani;
 Indaṃva devā tidasā, saṅgāme aparājitaṃ;
 Purakkhatvā vihasāma, tevijjāma anāsavā”ti. -

Imā gāthā abhāsimsu.

Tattha tassā tā vacanaṃ sutvā, paṭācārāya sāsanaṃ tassā paṭācārāya theriyā
 kilesapaṭisattusāsanaṭṭhena sāsanaabhūtaṃ ovādavacanaṃ, tā tiṃsamattā
 bhikkhuniyo sutvā paṭissutvā sirasā sampaṭicchitvā.

Uṭṭhāya pāde vandimsu, katā te anusāsaniṃti yathāsampaṭicchitaṃ tassā sāsanaṃ
 aṭṭhiṃ katvā manasi katvā yathāphāsukaṭṭhāne nisīditvā bhāventiyo bhāvanaṃ
 matthakaṃ pāpetvā attanā adhigatavisesaṃ ārosetuṃ nisinnāsanato uṭṭhāya tassā
 santikaṃ gantvā “mahātheri tavānusāsaniṃti yathānusīṭṭhaṃ amhehi katā”ti vatvā
 tassā pāde pañcapaṭiṭṭhitena vandimsu. Indaṃva devā tidasā, saṅgāme aparājitaṃ
 devāsurasāṅgāme aparājitaṃ vijitāviṃ indaṃ tāvatimsā devā viya mahātheri, mayaṃ
 taṃ purakkhatvā viharissāma aññassa kattabbassa abhāvato. Tasmā “tevijjāma
 anāsavā”ti attano kataññubhāvaṃ pavedentī idameva tasmaṃ aññābyākaraṇaṃ ahosi.
 Yaṃ panettha atthato avibhattaṃ, taṃ heṭṭhā vuttanayameva.

Tiṃsamattātherīgāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

12. Candātherīgāthāvaṇṇanā

122-126. Duggatāhaṃ pure āsintiādikā candāya theriyā gāthā. Ayampi
 purimabuddhesu katādhikārā tattha tattha bhava vivaṭṭūpanissayaṃ kusalaṃ
 upacinantī anukkamena sambhatavimokkhasambhārā paripakkaññā imasmiṃ
 buddhuppāde aññatarasmiṃ brāhmaṇagāme apaññātassa brāhmaṇassa gehe

paṭisandhiṃ gaṇhi. Tassā nibbattito paṭṭhāyaṃ taṃ kulaṃ bhogehi parikkhayaṃ gataṃ. Sā anukkamena viññutaṃ patvā dukkhena jīvati. Atha tasmiṃ gehe ahivātarogo uppajji. Tenassā sabbepi ñātakā maraṇabyasanaṃ pāpuṇṇimsu. Sā ñātikkhaye jāte aññattha jīvitum asakkontī kapālahatthā kule kule vicarivā laddhaladdhena bhikkhāhārena yāpentī ekadivasaṃ paṭācārāya theriyā bhattavissaggaṭṭhānaṃ agamāsī. Bhikkhuniyo taṃ dukkhitaṃ khuddābhībhūtaṃ disvāna sañjātakāruṇhā piyasamudācārena saṅgahetvā tattha vijjamānena upacāramanoharena āhārena santappesuṃ. Sā tāsā ācārasīle pasīditvā theriyā santikaṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Tassā therī dhammaṃ kathesi. Sā taṃ dhammaṃ sutvā sāsane abhippasannā saṃsāre ca sañjātasamvegā pabbajī. Pabbajitvā ca theriyā ovāde ṭhatvā vipassanaṃ paṭṭhapetvā bhāvanaṃ anuyuñjanti katādhikāratāya ñāṇassa ca paripākaṃ gatattā na cirasseva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā attano paṭipattiṃ paccavekkhitvā -

122. “Duggatāhaṃ pure āsiṃ, vidhavā ca aputtikā;
Vinā mittehi ñātīhi, bhattacoḷassa nādhigaṃ.
123. “Pattaṃ daṇḍaṇca gaṇhitvā, bhikkhamānā kulā kulaṃ;
Sītuṇhena ca ḍayhantī, satta vassāni cārihaṃ.
124. “Bhikkhuniṃ puna disvāna, annapānassa lābhiniṃ;
Upasaṅkammaṃ avocaṃ, pabbajjaṃ anagāriyaṃ.
125. “Sā ca maṃ anukampāya, pabbājesi paṭācārā;
Tato maṃ ovaditvāna, paramatthe niyojayi.
126. “Tassāhaṃ vacanaṃ sutvā, akāsiṃ anusāsaniṃ;
Amogho ayyāyovādo, tevijjāmi anāsavā”ti. -

Udānavasena imā gāthā abhāsi.

Tattha duggatāti daliddā. Pureti pabbajitato pubbe. Pabbajitakālato paṭṭhāya hi idha puggalo bhogehi aḍḍho vā daliddo vāti na vattabbo. Guṇehi pana ayaṃ therī aḍḍhāyeva. Tenāha “duggatāhaṃ pure āsi”nti. Vidhavāti dhavo vuccati sāmiko, tadabhāvā vidhavā, matapatikāti attho. Aputtikāti puttarahitā. Vinā mittehi mittehi bandhavehi ca parihīnā rahitā. Bhattacoḷassa nādhiganti bhattassa coḷassa ca pāripūriṃ nādhigacchiṃ, kevalaṃ pana bhikkhāpiṇḍassa pilotikākhaṇḍassa ca vasena ghāsacchādanamattameva alatthanti adhippāyo. Tenāha “pattaṃ daṇḍaṇca gaṇhitvā”tiādi.

Tattha pattanti mattikābhājanaṃ. Daṇḍanti goṇasunakhādipariharaṇadaṇḍakaṃ. Kulā kulanti kulato kulaṃ. Sītuṇhena ca ḍayhantīti vasanagehābhāvato sītena ca uṇhena ca pīliyamānā.

Bhikkhuninti paṭācārātheriṃ sandhāya vadati. Punāti pacchā, sattaṃvaccharato aparabhāge.

Paramattheti parame uttame atthe, nibbānagāminiyā paṭipadāya nibbāne ca. Niyojayīti kammaṭṭhānaṃ ācikkhantī niyojesi. Sesāṃ vuttanayameva.

Candātherīgāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Pañcakanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 09. Σχόλια για τους στίχους των πρεσβυτέρων γυναικών μοναχών. 5. Το βιβλίο των πέντε έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org